

Πάντα τὰ ἔθνη

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΤΟΣ ΛΕ΄
ΤΕΥΧΟΣ 139
ΙΟΥΛΙΟΣ,
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ,
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2016

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Μιά ματιά στά μάτια του κόσμου

Τό Σεμινάριο λειτουργεί από τό έτος 1994 καί πραγματοποιείται κάθε χρόνο μέ ευθύνη του Γραφείου Έξωτερικής Ίεραποστολής τής Άποστολικής Διακονίας τής Έκκλησίας τής Έλλάδος. Οι συναντήσεις είναι ανοικτές, χωρίς καμία προϋπόθεση καί περιορισμό γιά όποιον ενδιαφέρεται νά συμμετάσχει. Τό Σεμινάριο γίνεται ανά δεκαπενθήμερο, πάντοτε Σάββατο απόγευμα καί ώρα 18:00, στην όδό Καπλανών 6 στην Άθήνα. Γιά τό τρέχον ακαδημαϊκό έτος 2016-2017 οι συναντήσεις θά ξεκινήσουν στίς 22 Όκτωβριου 2016.

Βασικοί σκοποί του Σεμιναρίου:

- Ή συστηματική άνάλυση τών στοιχείων καί τών πραγματικών δεδομένων τής σύγχρονης Ίεραποστολής.
- Ή αξιολόγηση τών τρόπων του ευαγγελισμού, σέ σχέση μέ τή μορφή τών κοινωνικών δομών τών λαών του τρίτου κόσμου.
- Οι ζυμώσεις πού θά προσδιορίσουν τό αύριο τής ιεραποστολικής μας παρουσίας σέ διεθνές επίπεδο.
- Ή ευκαιρία νά έρευνήσουμε σέ βάθος, καί μέ άξονα τήν παράδοσή μας, τήν παρουσία καί μαρτυρία μας σέ χώρους πού ξεπερνούν τά όρια τής πατρίδας μας.
- Ή προσπάθεια καθλιέργειας ιεραποστολικού φρονήματος καί ήθους.
- Ή κατανόηση τής προσωπικής καί συλλογικής ευθύνης προκειμένου νά σαρκωθεί ό λόγος τής Έκκλησίας στους λαούς τής γής.
- Ή έγρήγορη γιά μαρτυρία Χριστού εκεί πού δέν άκούστηκε ποτέ τό όνομά Του.

Οι εισηγήσεις κινούνται στίς κάτωθι θεματικές ένότητες:

- Σύγχρονη ιεραποστολική πραγματικότητα
- Κανονικό Δίκαιο Ίεραποστολής
- Τριτοκοσμική Κοινωνιολογία
- Θεολογία τής Ίεραποστολής
- Ίστορικά στοιχεία τής Ίεραποστολής
- Ίεραποστολική Άγιολογία
- Στοιχεία Τροπικής Νοσολογίας
- Άφρικανική καί Άσιατική Έθνολογία
- Ίεραποστολική Πρακτική καί Μεθοδολογία

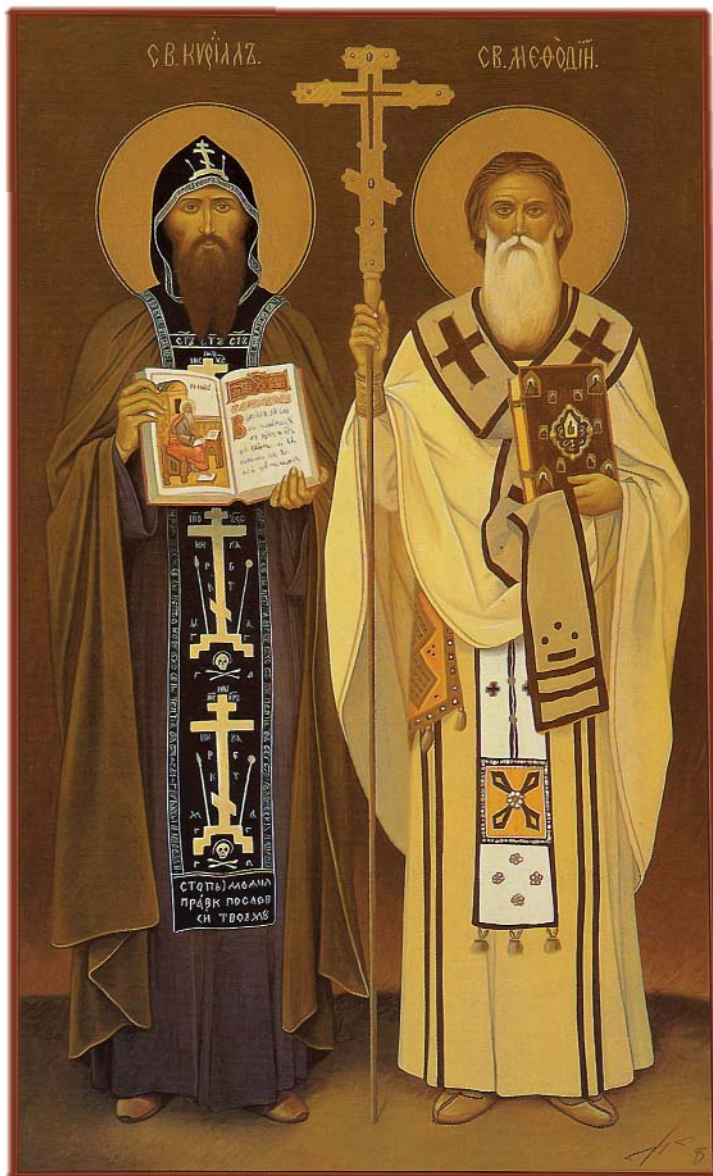
Τό κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς καί οἱ Ἀπόστολοι τῶν Σλάβων Κωνσταντῖνος (Κύριλλος) καί Μεθόδιος

* Ἄρθρο τοῦ κ. Βλασίου Φειδᾶ, Ὁμότιμου Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΜΕΡΟΣ Α΄

Οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀδελφοί Κωνσταντῖνος (Κυρίλλος) καί Μεθόδιος εἶναι πράγματι δύο ἀπό τίς πλέον ἀξιόλογες προσωπικότητες τοῦ 9^{ου} αἰώνα. Τό μεγάλο ἱεραποστολικό τους ἔργο ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς Ἱστορίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, διότι ἀπό αὐτούς προσήλθε στόν Χριστιανισμό ὁλόκληρος σχεδόν ὁ κόσμος τῶν Σλάβων καί δέχθηκε στή γλῶσσα του τά ἀνεκτίμητα μνημεῖα τοῦ Βυζαντινοῦ πνεύματος καί τήν πρώτη γονιμοποίηση τοῦ βάρβαρου πνεύματος ἀπό τόν λαμπρό Βυζαντινό πολιτισμό¹.

Οἱ Βίοι τῶν ἱεραποστόλων τῶν Σλάβων Κωνσταντίνου (Κυρίλλου) καί Μεθοδίου παρέχουν ἀξιόλογες εἰδήσεις γιά τό ἔργο πού ἐπιτελέσθηκε, ἀλλά δέν ἔχουν ἀκόμη παρουσιασθεῖ ὅλα ὅσα εἶχαν νά ποῦν γιά τά δύο ἀδέλφια καί τήν ἐποχή τους. Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ σημεῖα, τά ὁποῖα παραμένουν σκοτεινά, καί χρήζουν περαιτέρω διερευνήσεως. Μεταξύ τῶν σοβαρότερων προβλημάτων τῶν Βίων τοῦ Κωνσταντίνου (Κυρίλλου) καί τοῦ Μεθοδίου μπορεῖ νά συναριθμηθεῖ τό

1. Ἡ μελέτη αὐτή ἀποτελεῖ περίληψη εὐρύτερης ἐργασίας γιά τό κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, τοῦ ὁποῖου τό περιεχόμενο ἀποκαθίσταται μέ τήν παράλληλη ἐξέταση βυζαντινῶν καί σλαβικῶν πηγῶν. Στή μελέτη αὐτή δέν παρατίθενται λεπτομερῶς τά πολλαπλά ἐπιχειρήματα ὑπέρ τῆς θέσεως γιά τήν ὁποία συντάχθηκε, ἐξαιτίας τοῦ περιορισμένου χώρου.

πρόβλημα τῶν πηγῶν τους, οἱ ὁποῖες δέν πρέπει νά περιορισθοῦν μόνο σέ σλαβικά κείμενα, ἀλλὰ νά ἀναζητηθοῦν καί σέ ἀντίστοιχα βυζαντινά. Ἡ εἰσαγωγή τοῦ Βίου τοῦ Μεθοδίου παρουσιάζει μεγάλη ἀναητολογία περιεχομένου πρὸς σχετικά βυζαντινά καί σλαβικά κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουν μεγάλη σχέση ιδιαίτερα πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς τοῦ Θ' αἰώνα, γι' αὐτὸ καί θεωρήσαμε ἀναγκαῖο νά ἐξετάσουμε τὸ τμήμα αὐτὸ σέ σχέση πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς κατὰ τὸν Θ' αἰώνα.

Γεγονός εἶναι πὼς τὸ ἱεραποστολικὸ κήρυγμα ἀποτελεῖ πάντοτε τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἱεραποστολικῆς δραστηριότητας προσπάθησε νά συμμορφωθεῖ πρὸς τὴν ἐντολή τοῦ Ἰδρυτῆ της, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀνάληψή του στοὺς οὐρανοὺς παρήγγειλε στοὺς μαθητὲς του «*ἵνα μαθητεύσωσι πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος² καὶ ὀδηγήσωσι τοὺς βαπτιζομένους εἰς τὴν σωτηρίαν*». Τὸ ἱεραποστολικὸ κήρυγμα, προοριζόμενο «*οἷς οὐκ ἀνηγέθη καὶ οἷ οὐκ ἀκηκόασι*» περὶ Χριστοῦ περιελάμβανε τίς θεμελιώδεις μόνο ἀληθινοὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κατὰ τοὺς ἀποστολικούς χρόνους τὸ ἱεραποστολικὸ κήρυγμα ἦταν σύντομη ἐκθεση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ὁ προσήλυτος γινόταν δεκτὸς σὺν Βάπτισμα ὕστερα ἀπὸ βραχεία ὁμολογία πίστεως, πού προϋπέθετε κάποια προγενέστερη διδασκαλία, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενο δέν ἦταν ἐπακριβῶς καθορισμένο, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε γινόταν ἐρωτηματικὸ συνάμα δέ καί ἀκροαματικὸ, περιστρεφόμενον δέ γύρω ἀπὸ τίς βιβλικές προρρήσεις πού ἀναφέρονταν στὸν Ἰησοῦ. Σκοπὸ εἶχε νά ἀποδείξει στοὺς Ἰουδαίους πὼς ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ ἀληθινὸς Μεσσίας καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἱεραποστολικὸ κήρυγμα πρὸς τοὺς Ἑθνικοὺς προερχόταν ἀπὸ τὴ διδασκαλία περὶ ὑπάρξεως ἐνός καὶ μόνου Θεοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός

καὶ κατέληγε στὴν προβολὴ τοῦ Ἰησοῦ ὡς Λυτρωτῆ³. Κατὰ τὸν Ἰουστίνου⁴, γίνονταν δεκτοὶ σὺν Βάπτισμα «*ὄσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύσωσιν ἀληθῆ ταῦτα καὶ βιοῦν οὕτως δύνασθαι*». Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καθορίστηκε σαφέστερα τὸ ἱεραποστολικὸ κήρυγμα. Κατὰ τὸν ἱερό Αὐγουστίνου, ἡ διδασκαλία κάποιου ἀγραμμάτου (*rudis et indoctus*) πρέπει νά γίνεται μὲ σύντομη ἀνασκόπηση τῆς παγκόσμιας ἱερῆς ἱστορίας ἀπὸ τὴ δημιουργία, τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς σωτηρίας μὲ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου μέχρι τῆς ἐκθέσεώς τους κατὰ τὴ γέννηση, τὸν σταυρικὸ θάνατο, τὴν ἀνάσταση καὶ ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔστειλε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα γιὰ νά ζήσουν μὲ τὴ χάρι του ὄσοι πιστεύουν, ἀσκώντας τὴν ἀγάπη καὶ ἀναμένοντας τὴν αἰώνια ἀμοιβή⁵. Οἱ Ἀποστολικὲς Διαταγὲς παρέχουν παρεμφερῆ τύπο τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, ἐνῶ αὐτὸς πού προετοιμαζόταν γιὰ τὴ βάπτισμα διδασκόταν «*τὴν περὶ Ἀγεννήτου γνῶσιν, τὴν περὶ Υἱοῦ μονογενοῦς ἐπίγνωσιν, τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πληροφορίαν*», «*δημιουργίας διαφόρου τάξιν, προνοίας εἰρμόν, νομοθεσίας διαφόρου δικαιοτήρια*», «*ὅπως ὁ Θεὸς τοὺς πονηροὺς ἐκόλλασεν ὕδατι καὶ πυρί, τοὺς δ' ἁγίους ἐδόξασε καθ' ἐκάστην γενεάν*», «*περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως, τὰ περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως*»⁶, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα ἀπαγγελιοῦτο ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τὸ *Σύμβολο τῆς Πίστεως*.

Οἱ δεκαοκτὼ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, καθὼς καὶ οἱ πέντε μυσταγωγικὲς, πείθουν ὅτι τὸ περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος περιστρεφόμενον γύρω ἀπὸ τὴ συνολικὴ ἐπισκόπηση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μὲ βάση τὸ *Σύμβολο τῆς Πίστεως*, τὸ ὁποῖο ἐγίνε κατὰ τοὺς ἐπόμενους αἰῶνες τὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος.

Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν εἰκονομαχικὴ ἔριδα χρόνους, ὅταν τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως μὲ πατριάρχη τὸν ἱ. Φώτιο προσπάθησε νά ἀναδιοργανώ-

2. Ματθ. κη' 19.

3. Πράξ. ιζ' 24-31.

4. Α' Ἀπολογία, 61.

5. PL 49, 316.

6. Ἀποστολικὲς Διαταγὲς VII, 39.

σει τῆ Βυζαντινῆ Ἱεραποστολή, τό κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς εἶχε προφανῶς τυποποιηθεῖ στό σχῆμα:

1) Σύντομη ἀνασκόπηση τῆς παγκόσμιας ἱερῆς ἱστορίας ἀπό τή δημιουργία τοῦ κόσμου καί τήν πώση τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τόν σταυρικό του θάνατο, τήν ἀνάσταση καί τήν ἀνάληψή του. Στό τμήμα αὐτό τονίζονταν κυρίως ἡ ἀγάπη καί ἡ εὐσηπλαχνία τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο, ἡ ἐπιφυλασσόμενη σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου μέ τή μελλομένη ἐλευση τοῦ Μεσσία, ἡ ἐκπλήρωση στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶν περί Μεσσίου προφητειῶν τῶν Προφητῶν τῆς Π.Δ., ἡ διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους καί οἱ αἰώνιες ἀνταμοιβές τῶν πιστῶν στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, καθῶς καί οἱ αἰώνιες τιμωρίες ὅσων δέν πιστεύουν στή μέλλουσα κρίση.

2) Σύντομη ἐκθεση τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνήθως στηριζόταν στήν ἐκθεση τοῦ *Συμβόλου τῆς Πίστεως* μέ κάποιες δογματικές ἐπεξηγήσεις.

3) Σύντομη ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία στηριζόταν κυρίως στήν περιληπτική ἐκθεση τῶν λόγων συγκλήσεως καί τῶν ἀποφάσεων τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων, μέ τίς ὁποῖες διατηρήθηκε ἀλώβητη ἡ Ὁρθοδοξία στήν πίστη⁷.

Ἄναμφισβήτητο εἶναι ὅτι τό σχῆμα αὐτό τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, τό ὁποῖο εἶχε σχεδόν τυποποιηθεῖ κατά τόν Θ΄ αἰῶνα, ἀποτελεῖ τόν εὐπλοιστο πυρήνα στή διάθεση τῶν Βυζαντινῶν ἱεραποστολῶν οἱ ὁποῖοι, ἀναλόγως τῶν ἀντιμετωπιζόμενων συνθηκῶν γιά κάθε λαό, ἐπέφεραν κάποιες τροποποιήσεις ἢ προσθήκες ἢ καί μεταβολές στό ἀρχικό σχῆμα τοῦ κηρύγματος, χωρίς ὅμως νά ἀποσπῶνται παντελῶς ἀπό τό πνεῦμα καί τῶν ἐκτιθεμένων σέ αὐτό ἀληθειῶν.

Ἡ προσαρμογή τοῦ κηρύγματος, κατά τίς ἀνάγκες κάθε λαοῦ, ἀποτελεῖ εὐχερές ἔργο γιά τοὺς Βυζαντινοὺς ἱεραποστολῆς, ἐνῶ τὰ παρεχόμενα στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας συνδέονταν συνήθως μέ τοπικές παραδόσεις καί λάμβαναν ἀφηγηματικό χαρακτήρα, γιά νά καταστοῦν εὐληπτότερα ἀπό τοὺς

7. Παρά τό γεγονός ὅτι τό σχῆμα αὐτό τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος ἀποτελεῖ τή φυσικότερη διδασκαλία τῶν βαρβάρων πού προσῆλθαν στόν Χριστιανισμό, δεδομένου ὅτι παρέχει τίς θεμελιώδεις ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἡ δημιουργηθεῖσα παράδοση ἦδη ἀπό τόν Δ΄ αἰῶνα γιά τόν τύπο αὐτό τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος συμπληρωνόταν διαρκῶς, ιδιαίτερα δέ μέ τήν προσθήκη τῆς ἱστορίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἔτσι ὥστε κατά τόν Θ΄ αἰῶνα νά βρισκόμαστε μπροστά ἀπό ἕνα πάγιο καί ἐνιαῖο κήρυγμα τῆς βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, τό ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε σέ ὅλες σχεδόν τίς Ἱεραποστολές τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατά τοὺς Θ΄ καί Ι΄ αἰῶνες καί ἀπέδωσε ἄριστους καρπούς. Βέβαια ἡ ἀποκατάσταση τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτοῦ κηρύγματος προσκρούει σέ πολλοπλήθῃ προβλήματα, διότι δέν φέρεται ὡς ιδιαίτερο ἔργο, ἀλλὰ τόσο οἱ βυζαντινές ὅσο καί οἱ σλαβικές πηγές πού παρέχουν σαφῆ στοιχεῖα, μποροῦν νά ὀδηγήσουν στήν ἀποκατάσταση τοῦ πρωτότυπου κειμένου. Ἀπό τίς βυζαντινές πηγές ἀναντίρρητα στοιχεῖα παρέχει ἡ Ἐπιστολή τοῦ Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου πρὸς τόν πρῶτο χριστιανό ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Βόρι (PG 102, 629- 657), στήν ὁποία ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης παρέχει τήν «πρὸς τό θεῖον ἀπλανή καί σωτήριον χειραγωγίαν», «ἦν πρώτη καί μόνη χαρίζεται τῆς καθαρᾶς καί ἀμωμήτου πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἡ μάθησις καί μυσταγωγία, ἦν καί προσδιορίζει ὡς ἀπειλουμένην ἀπό τήν ἐκθεση τοῦ *Συμβόλου τῆς Πίστεως* καί τῆς ἱστορίας τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων»: «Ἐν ᾧ (δώρω) τῆς ἀχράντου καί καθαρᾶς ἡμῶν πίστεως τό ἱερόν καί θεόσοφον ἐντάξαντες μάθημα (Σύμβολο Πίστεως), τὰς ἀγίας καί οἰκουμενικάς ἑπτὰ συνόδους, οἰονεὶ χαρακτὰς τινὰς καί περιβόλους οὐσας τοῦ θεοῦ τούτου καί ὀρθοδόξου μαθήματος, σαφεῖ καί συντόμῳ λόγῳ συμπαρατιθέμεθα». Ἀκολουθοῦν ἡ ἐκθεση τοῦ *Συμβόλου τῆς Πίστεως* καί ἡ ἱστορία τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὁλοκληρώνοντας τήν ἐκθεση τῆς ἱστορίας τῶν ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τονίζει: «Αὐτῆ τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἡ καθαρὰ καί ἀμώμητος ὁμολογία αὐτῆ τῆς ἀχράντου καί εἰλικρινοῦς λατρείας ἡμῶν, καί τῶν περὶ αὐτὴν σεπτῶν μυστηρίων, ἡ θεόσοφος μυσταγωγία ...ταύτην προσήκει καί τὴν ὑμετέραν σύνεσιν ἤδη, πρὸς τόν ἡμέτερον κληρον τῆς εὐσεβείας ἀφορῶσαν, εἰλικρινεῖ διαθέσει, καί γνώμης εὐθύτητι καί ἀδιστακτῶ πιστεὶ ἀποδέχεσθαι καί στέργειν καί μήτε δεξιὰ, μηδέ ἀριστερά, μηδέ ἐπὶ βραχὺ ταύτης ἀποκλίνειν. Τοῦτο γάρ τῶν Ἀποστόλων τό κήρυγμα, τοῦτο τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων τό φρόνημα. Διὸ οὐ μόνον σεαυτὸν φρονεῖν οὕτω δεῖ καί (τό) δοξάζειν, ἀλλὰ καί τοὺς ὑπὸ σέ τεταγμένους εἰς τό αὐτό τῆς ἀληθείας φρόνημα χειραγωγεῖν, καί πρὸς τὴν αὐτὴν καταρτίζειν πίστιν, καί μηδὲν τῆς τοιαύτης σπουδῆς καί ἐπιμελείας ἡγεῖσθαι τιμώτερον». Στὴν ἐπιστολή τοῦ Φωτίου λείπει τό πρῶτο μέρος τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, διότι προφανῶς ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης θέλησε νά παρέχει ἀναλυτικότερη ἐκθεση τοῦ δευτέρου καί τρίτου μέρους, στά ὁποῖα περιλαμβάνεται ἡ δογματικὴ διδασκαλία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὡστόσο μέ τὴν ἐπιστολή καθίσταται σαφές ὅτι μόνο ὁ τύπος αὐτὸς ἀποτελεῖ τὴν Ὁμολογία Πίστεως στό Βυζάντιο, ἡ ὁποία χρησιμοποιήθηκε στό ἱεραποστολικὸ κήρυγμα ἀπὸ ὅλους σχεδόν τοὺς λαοὺς τῶν βαρβάρων.

προσηλυτιζόμενους βάρβαρους συνήθως λαούς⁸.

Τό έναίιο ιεραποστολικό κήρυγμα άποτελεί σπουδαία έπιτυχία του Οικουμενικού Θρόνου, διότι με αυτό έπιτυχανόταν ή ταχύτερη δυνατή κατήχηση των προσηλυτισθέντων στίς βασικές άλήθειες της χριστιανικής θρησκείας, έξασφαλιζόταν ή ένóτητα στήν πίστη των ποικίλων βάρβαρων λαών, οι όποιοι δέχθηκαν τον Χριστιανισμό από τή Βυζαντινή Ίεραποστολή και προφυλάσσονταν οι ιεραπόστολοι από ένδεχόμενες ύπερβολές ή και πεπληνημένες διδασκαλίες. Οι περίφημες έπιτυχίες της Βυζαντινής Ίεραποστολής κατά τους Θ΄ και Ι΄ αιώνες όφειλόνταν όχι μόνο στή δραστηριότητα των Βυζαντινών ιεραποστόλων, αλλά και στή μεθοδική δράση, ή όποια όδηγοΐσε τους Βυζαντινούς ιεραποστόλους με τή συντομότερη όδό στό ποθούμενο άποτελέσμα.

Ό άπολογισμός των έπιτυχιών της Βυζαντινής Ίεραποστολής κατά τον Θ΄ αιώνα προκαλεί τον θαυμασμό, ένώ τό έργο που έπιτελέσθηκε άποτελεί τήν έπιβράβευση των ιεραποστολικών προσπαθειών του Οικουμενικού Θρόνου. Χάζαροι, Ρώσοι, Μοραβοί,

Βούλγαροι, Σέρβοι, Άβασγοί, Άλανοί και άλλοι λαοί δέχθηκαν τον Χριστιανισμό διά των Βυζαντινών ιεραποστόλων και διοικητικά ύπήχθησαν στον Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως.

Τό δεύτερο μισό του Θ΄ αιώνα καλύπτουν με τήν εύρύτατη ιεραποστολική τους δράση οι δύο Θεσσαλονικείς άδελφοί Κωνσταντίνος (Κύριλλος) και Μεθόδιος, οι όποιοι όρθά θεωροΐνται μαζί με τον πατριάρχη Φώτιο οι μεγαλόηνοοι όραματιστές της έντονης ιεραποστολικής δραστηριότητας των μέσων του Θ΄ αιώνα⁹. Η Βυζαντινή Ίεραποστολή του Θ΄ αιώνα άποτελεί συνέχεια της άδιάκοπης ιεραποστολικής δραστηριότητας της Άνατολικής Έκκλησίας σε όλους τους προηγούμενους αιώνες, οι βασικές δέ άρχές, οι όποίες πρυτάνευσαν στό παρελθόν, διατηρήθηκαν και κατά τον Θ΄ αιώνα. Όπωςόποτε ή παρατηρούμενη άναγέννηση δέν όφειλόταν μόνο στον ένθουσιασμό και τήν πίστη των Βυζαντινών ιεραποστόλων, αλλά και σε ένα βελτιωμένο προγραμματισμό δράσεως, σε μία προσπάθεια σύντονη αλλά και όμοιογενή δραστηριότητα των Βυζαντινών

8. Στο ρωσικό Χρονικό του ΙΑ΄ αιώνα, τό όποίο άποδόθηκε στον Ρώσο μοναχό Νέστορα, διασώθηκε έκτενέστατη παράδοση για τό Βάπτισμα του Ρώσου ήγεμόνα Βλαδιμήρου στον Χριστιανισμό, ή όποία έχει κατανεμηθεί σε τρία τμήματα:

Άπό τό έτος 6494 (886) παρατίθεται ή παράδοση περί άποστολών προς τον Ρώσο ήγεμόνα Βλαδίμηρο από τους Μωαμεθανούς Βουλγάρους του Κάμα, τους Ρωμαιοκαθολικούς Φράγκους, τους Χαζάρους που άσπάσθηκαν τον Ίουδαϊσμό και τους Όρθόδοξους Βυζαντινούς, οι όποιοι ζήτησαν τήν άποδοχή από τον Βλαδίμηρο κάθε θρησκείας. Στο τμήμα αυτό δίνεται μεγαλύτερη προτίμηση στον Έλληνα «Φιλόσοφο», ό όποιος έκθέτει τήν παγκόσμια ιστορία από τή δημιουργία του κόσμου μέχρι τήν άπολήτρωση του άνθρώπινου γένους διά του Ίησου Χριστού.

Άπό τό έτος 6945 (987) παρατίθεται κάποια παράδοση, κατά τήν όποία ό Βλαδίμηρος έστειλε άποστολή προς τους Μωαμεθανούς Βουλγάρους του Κάμα προς τους Φράγκους και προς τους Βυζαντινούς, ή όποία κατέληξε στό συμπέρασμα, ότι ό Βυζαντινός Χριστιανισμός ύπερέχει κάθε άλλη θρησκείας και όμολογίας. Η παράδοση αυτή βρίσκεται και έλληνικά συνταγμένη, και ιδιαίτερα και στήν άναφορά προς τον προσηλυτισμό των Ρώσων στον Migne, PG 113, 304 - 310, και είναι έργο που συντάχθηκε κατά τον ΙΑ΄ αιώνα.

Τέλος, από τό έτος 6496 (988) παρέχεται ή παράδοση για τό Βάπτισμα του Βλαδιμήρου στή Χερσόνα, ό όποιος μετά τό Βάπτισμα κατηχήθηκε από τους Βυζαντινούς ιεραποστόλους με τήν έκθεση του *Συμβόλου της Πίστεως* και τή σύντομη ιστορία των έπτά Οικουμενικών Συνόδων (Πόβιεστ Βρέμεννυχ Λιέτ, έτη 6494, 6495, 6496).

Έτσι στο Ρωσικό Χρονικό παρέχεται έναίιο τό κήρυγμα της Βυζαντινής Ίεραποστολής, αλλά και συνδυασμένο με άλλα στοιχεία, όπως της άνεξάρτητης παραδόσεως για τήν ύπεροχή του Βυζαντινού Χριστιανισμού έναντι των άλλων θρησκειών και ιστορικών, μυθικών και άγιογραφικών στοιχείων για τον Χριστιανό Ρώσο ήγεμόνα Βλαδίμηρο. Ό άφηγηματικός χαρακτήρας στό κήρυγμα με τά παρέμβλητα αυτά στοιχεία καθιστά πράγματι εύκολότερη τή δογματική διδασκαλία για τους Ρώσους του Ι΄ και ΙΑ΄ αιώνων. Η μέθοδος αυτή άκολουθήθηκε σχεδόν πάντοτε από τους Βυζαντινούς Ίεραποστόλους. (Βλέπε και Ρωσική Βιβλιογραφία: Λιχάτσεφ, Ρούσκιε, Λιετόπισι, Μόσχα 1947, σ. 72 έξ. Ίστρίν, Ρεντάξιμ Τορκόβοΐ Παλίε, Πετρούπολις 1907. Νικόλσκυ, Κβοπρόσου ομπ Ίστότονικας Ιιετοπίνσοβο σκαζάνιαγια ο βλαντιμίρε, εν Χριστίνσκοε Τστένιε (Ίουνιος 1902). Του αυτού, Ματεριάλυ ντλιά ποβρεμννάβο σπίσκα ρούσκιχ ισατέλιέΐ ιχ σοσινέιι, Πετρούπολις 1906, σ. -16. Α. Σαχμάτωφ, Ραζυσκάνιγια Ο ντρεβνέσιχ ρούσκιχ Ιιετοπίννυχ σβόνταχ (1908). Του αυτού, Πόβιεστ Βρέμεννυχ Λιέτ (1916). Λαμάνσκυ, Σηλαβιάνσκοε Ζίτε Κίριλθα ι κακ ρελιγκιόζνοεπιτσέσκοε προΐζβετένιε ι κακ ιστοριτσέσκι ιστότσκιε (1915) κ. ά.

ιεραποστόλων σέ διάφορες χώρες, οι οποίοι εργάζονταν μέ βάση προδιαγεγραμμένες ένιαϊες μεθόδους καί άκολουθήσαν πάγια διαδικασία.

Κωνσταντίνος (Κυρίλλος) καί Μεθόδιος, ήγέτες καί έκπρόσωποι αὐτῆς τῆς ἀναγεννήσεως, τήρησαν στήν ιεραποστολική τους δράση τίς ἀρχές τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, οἱ ὁποῖες θεωρήθηκαν ἀπαραίτητες γιά τή διαμόρφωση ἑνός ὁμοιογενούς συνόλου πιστῶν μεταξύ τῶν προσηλυτιζόμενων βάρβαρων λαῶν, ἀκολουθήσαν καί στό ιεραποστολικό τους κήρυγμα τόν ένιαῖο τύπο τοῦ ιεραποστολικοῦ κηρύγματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Τό περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος τῶν δύο ἀποστόλων τῶν Σλάβων παρέχεται περιληπτικά ἀπό τόν βιογράφο τοῦ Μεθοδίου στήν εἰσαγωγή τοῦ σλαβικοῦ Βίου τοῦ Μεθοδίου, καί ἔχει ὡς ἀκολουθῶς:

«Ὁ Θεός, ὁ φιλεῦσπλαχνος καί παντοδύναμος, ὁ ἐκ τοῦ μή ὄντος δημιουργήσας τά πάντα, ὁράτα τε καί ἀόρατα, ὁ ποιήσας αὐτά τόσον ὠραῖα, ὥστε θεωρῶν τίς ταῦτα νά ἀναγνωρίζῃ μερικῶς καί νά ἀνευρίσκῃ τόν ποιητῆν τῶν τοσοῦτον θαυμαστῶν καί πολλῶν ἔργων διότι ἡ μεγαλοπρέπεια καί τό κάλλος τῶν δημιουργημάτων ὀδηγεῖ εἰς τήν δι' αὐτῶν γνῶσιν τοῦ δημιουργοῦ, τοῦ ὑμνουμένου ὑπό τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀδόντων τόν τρισάγιον ὕμνον καί λατρευομένου ὑπό ὄλων τῶν Ὀρθοδόξων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι, Πατρί, Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι, ἧτοι ἐν τρισί ὑποστάσεσι, δυναμέναις νά ὀνομασθῶσι καί τρία πρόσωπα, ἀλλ' ἐν μιᾷ καί μόνη θεότητι. Διότι πρό παντός χρόνου, πρό πάσης ὥρας καί πρό παντός ένιαυτοῦ ὑπέρ πάντα νοῦν καί ὑπέρ πᾶσαν αἴθλην ἔννοιαν ὁ ἴδιος ὁ Πατήρ ἐγέννησε τόν Υἱόν, ὡς ἐλήχθη καί ἐν τῇ Σοφίᾳ "πρό τοῦ ὄρη γεννηθῆναι ἐγέννησά σε". Καί ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ αὐτός θεῖος Λόγος εἶπε διά τοῦ καθαρῶτατος στόματός του μετά τό σαρκοθῆναι διά τήν ἡμῶν σωτηρίαν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν: "Εγώ ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστι". Ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρός ἐκπορεύεται αὐθις καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Υἱός εἶπε τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ φωνῇ: "Τό Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πα-

τρός ἐκπορεύεται". Ὁ αὐτός Θεός ἐποίησεν ὀλόκληρον τήν δημιουργίαν, κατά τόν λόγον τοῦ Δαυίδ. "Οἱ οὐρανοί ἐστερεώθησαν τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου καί πᾶσα ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἐκ τῆς πνοῆς τοῦ στόματος αὐτοῦ". Ὡς εἶπεν ἐγένοντο, ἐνετείλατο καί ἐδημιουργήθησαν. Πρό παντός ἀλλοῦ δημιουργήματος ἐποίησε τόν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ κοῦς τῆς γῆς, ἐμφυσήσας (εἰς αὐτόν) ἐξ αὐτοῦ τήν ψυχὴν διά ζωοποιῶ πνοῆς καί δοῦς νοῦν λογικόν καί ἐλευθέραν βουλήσιν, ἵνα εἰσέλθῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Πρὸς δοκιμασίαν ἔδωκεν εἰς αὐτόν μίαν ἐντολήν, ἵνα καταστῇ ἀθάνατος, ἐάν ἐτήρει ταύτην καί ἵνα ἀποθάνῃ, ἐξ (ιδίας) βουλήσεως καί οὐκ ἐκ ἐντολῆν τοῦ Θεοῦ, ἐάν παρέβαινε ταύτην. Ὁ διάβολος, ἰδῶν τόν ἄνθρωπον τοσοῦτον τιμηθέντα καί ἀνυψωθέντα εἰς τήν θέσιν, ἐξ ἧς ὁ ἴδιος, ἔνεκα τῆς ἀλαζονείας του, ἐξέπεσεν, ἐνήργησεν ὥστε (ὁ ἄνθρωπος) νά παραβῇ τήν ἐντολήν, νά ἐκδιωχθῇ ἐκ τοῦ παραδείσου καί νά καταδικασθῇ εἰς τόν θάνατον. Ἐκτοτε δέ ὁ διάβολος ἤρξατο ὀκλῶν καί πειράζων τό ἀνθρώπινον γένος διά παντός εἶδους παγίδων. Ἀλλ' ὁ Θεός ἐν τῇ μεγάλῃ (αὐτοῦ) εὐσπλαχνίᾳ καί ἀγάπῃ δέν ἐγκατέλιπε τόν ἄνθρωπον μέχρι τέλους. Πάντοτε καθ' ἕκαστον ἔτος ἐξέλεξατο ἄνδρας, τῶν ὁποῖων τά ἔργα καί τοὺς ἀγῶνας ἀπεκάλυψε ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα πάντες στραφοῦν πρὸς τό κάλον, συμμορφούμενοι πρὸς αὐτοὺς ἐν οἷς ὁ Ἐνώχ, ὅστις πρῶτος ἐτόλημσε νά προφέρῃ τό ὄνομα τοῦ Κυρίου εἶτα ὁ μωυς εὐάρεστος γενόμενος τῷ Θεῷ ὁ Ἐνώχ, ἀπέθανε. Εἰς τήν αὐτὴν γενεάν ἀνῆκεν ὁ δίκαιος Νῶε, ὅστις ἐν τῇ κιβωτῷ του διεσώθη ἀπό τόν κατακλυσμόν, ἵνα ἡ γῆ πληρωθῇ καί ἐξωραίσθῃ ἀπό τό δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀβραάμ, μετά τήν διαίρεσιν τῶν λαῶν, ὅτε πάντες εἶχον καθῆ ἐν τῇ πλάνῃ, ἐγνώρισε τόν Θεόν, ἀπεκλήθη φίλος αὐτοῦ καί ἔλαβε τήν ἐπαγγελίαν ταύτην: "ἐνελογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τά ἔθνη τῆς γῆς".

Ὁ Ἰσαάκ, ὡς ὁ Χριστός, ὠδηγήθη ἐπὶ τινός ὄρους ἵνα θυσιασθῇ. Ὁ Ἰακώβ κατέστρεψε τά ξένα εἶδωλα καί εἶδε κλίμακα (ἀναβαίνουσαν) ἀπό τῆς γῆς εἰς τόν οὐρανόν, διά τῆς ὁποίας ἀνέβαινον καί κατέβαινον οἱ

9. Dvornik, The Photian Schism. History and Legend, Cambridge 1948. Τοῦ αὐτοῦ, Les Slaves, Byzance et Rome au IX siecle, Paris 1926. Les Legends du Constantin et de Methode vues de Byzance, Prague 1933. Grivec, Konstantin und Method. Lehrer der Slaven, Wiesbaden 1960. Dobrovsky, Cyril und Method, Pragues 1823. Περαιτέρω βιβλιογραφία βλ. Ἰλίνσκιι, Ὀπιτ σισεματίτσσεσκόι Κιριλλο-Μετόντ, Μπιμιογράφιι, Σόφια 1934 καί Griven, ἐνθ. ἀν.

ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Εὐλογῶν τὰ τέκνα του προεφήτευσε περί Χριστοῦ. Ὁ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ ἐχόρτασε τόν λαόν καί παρουσιάσθη (εὐάρεστος) τῷ Θεῷ. Ὁ Ἰώβ ὁ ἐξ Αὐσίτιδος ἐχαρακτήρισθη ὑπό τῆς Γραφῆς δίκαιος, ἀψευδής καί ἀνεπίληπτος ἐκεῖνος. Ὅστις πύλογῆθη ὑπό τοῦ Θεοῦ, διότι ἐδέχθη τήν συμφορὰν καί τήν ὑπέμεινε. Ὁ Μωϋσῆς, μετά τοῦ Ἀαρών, μέλους τῶν ἱερέων τοῦ Θεοῦ, ἀπεκλήθη Θεός τοῦ Φαραώ κατετρόπωσε τήν Αἴγυπτον, ἐπέτυχε τῆς ἐξόδου τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ διά φωτεινῆς νεφέλης κατά τήν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καί διά στήλης πυρός κατά τήν διάρκειαν νυκτός καί διήρесе τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης. (Οὗτοι) διήλθον ἀβρόχοις ποσίν, ἀλλ' ἔπνιξε τοὺς Αἰγυπτίους. Καί ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπότισε δι' ὕδατος τοὺς ὑστερουμένους τούτου καί ἐχόρτασεν ἔτι καί δι' ἀγγελικοῦ ἄρτου καί διά πτηνῶν. Καί ὠμίλησε τῷ Θεῷ ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡς εἶναι δυνατόν νά ὁμιλῇ ὁ ἄνθρωπος μετά τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ διένειμε τήν γῆν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ πρότερον κατενίκησεν τοὺς ἐχθρούς των. Οἱ κριταί κατήγαγον ἐπίσης πολλὰς νίκας. Ὁ Σαμουήλ, λαβὼν τήν θείαν χάριν, ἔκρισε τόν βασιλέα καί τόν ἐγκαθίδρυσεν διά τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Δαυὶδ ἐποίμανε τοὺς ἀνθρώπους ἐν εἰρήνῃ καί τοὺς ἐδίδασκε θεῖα ἄσματα. Ὁ Σολομών, λαβὼν ἐκ Θεοῦ τήν σοφίαν, περισσότερον πάντων τῶν ἀνθρώπων, συνέθεσε πολλὰς (καί) καλὰς παραβολὰς, καίτοι δέν τὰς ἐτελείωσε μόνος. Ὁ Ἥλιος ἀπεκάλυψε διά τοῦ λιμοῦ τήν κακίαν τῶν ἀνθρώπων καί ἀνέστησεν ἕνα νεκρόν, ἐπέτυχε δέ νά ρίψῃ καί πῦρ ἀκόμη ἀπό τόν οὐρανόν καί ἔκαυσε πολλοὺς ἀνθρώπους. Κατέκαυσε δέ ἀκόμη διά πυρός θαυματουργικοῦ τὰ θύματα τῶν θυσιῶν καί, φονεύσας τοὺς παρανόμους ἱερεῖς, εἰσῆλθεν εἰς τόν οὐρανόν ἐπί πύρινου ἄρματος καί ἐπί ἵππων, ἀφοῦ πρότερον ἔδωκεν εἰς τόν μαθητήν (του) διπλοῦν πνεῦμα. Ὁ Ἐλισσαῖος, λαβὼν τήν μὴλωτήν (του), ἐτέλεσε διπλοῦν θαῦμα. Οἱ λοιποὶ προφηταί, ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐποχῇ προεφήτευσαν θαυμαστά γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νά συμβοῦν.

Ὁ Ἰωάννης, ὅστις, μετά τοὺς προγενεστέρους, ὑπῆρξεν ὁ μέγας μεσάζων μεταξύ τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ βαπτίσας τόν Χριστόν, ἐγένετο μάρτυς καί κῆρυξ διά τοὺς ἐπιζώντας καί τοὺς

τεθνεώτας. Ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος, ὡς καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ διέβησαν ὀλόκληρον τόν κόσμον ὡς ἀστραπή, ἐφώτισαν ὀλόκληρον τήν γῆν. Μετ' αὐτοῦσιν οἱ μάρτυρες ἀπεκάθαρον διά τοῦ αἵματος τῶν τόν ρύπον καί οἱ διάδοχοι τῶν ἀγίων Ἀποστόλων διά τοῦ βαπτίσματος τῶν Βασιλέων ἐξηφάνισαν μετά πολλοὺς ἀγῶνας καί πολλὰς προσπαθείας τήν εἰδωλολατρίαν.

Ὁ σεπτὸς Σίλβεστρος, βοηθούμενος ὑπό τριακοσίων δέκα ὀκτῶ πατέρων καί ὑποστηριζόμενος ὑπό τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, συνεκάλεσε τήν πρώτην σύνοδον ἐν Νικαίᾳ. Ἐνίκησε τόν Ἄρειον καί τόν ἀνεθεμάτισεν, (αὐτόν) καί τήν αἵρεσίν του, τήν ὁποίαν ἤγειρε κατά τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς ἄλλοτε ὁ Ἀβραάμ μετά τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτῶ δούλων ἐνίκησε τοὺς βασιλεῖς καί ἔλαβεν ἀπό τόν Μεληχισεδέκ, βασιλέα τῆς Σιδέμ (Σαλήμ), τήν εὐλογίαν, τόν ἄρτον καί τόν οἶνον διότι ἦτο ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου.

Ὁ Δάμασος καί ὁ Θεολόγος Γρηγόριος μετά ἑκατόν πενήκοντα πατέρων καί ὁ μέγας αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος κατωχύρωσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τό ἅγιον Σύμβολον, ἦτοι τό "Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν..." καί ἀφορίσαντες τόν Μακεδόσιον τόν ἀνεθεμάτισαν, (αὐτόν) καί τήν αἵρεσιν, τήν ὁποίαν ἐκήρυττε κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ Καιηστίνος καί ὁ Κύριλλος μετά διακοσίων πατέρων καί ἕνα ἄλλον αὐτοκράτορα εἰς τήν Ἐφεσον ἀπέκοψαν ἐκ ριζῶν τόν Νεστόριον καί ὀλόκληρον τήν αἵρεσιν, τήν ὁποίαν ἐκήρυττε κατά τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Λέων καί ὁ Ἀνατόλιος, μετά τοῦ Ὀρθοδόξου αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ καί ἑξακοσίων τριάκοντα πατέρων, ἀνεθεμάτισαν ἐν Χαλκηδόνι τήν ἀνοσιάν καί αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς.

Ὁ Βιργίλιος, ὡς καί ὁ εὐσεβῆς Ἰουστίνος καί ἑκατόν ἐξήκοντα πέντε πατέρες, συγκαλέσαντες τήν πέμπτην σύνοδον... (ἐλλείπουν ἰδέξαι εἰς πάντα τὰ χειρόγραφα) ἐξετάσαντες κατεδίκασαν.

Ὁ Ἀγάθων, ὁ ἀποστολικὸς παπᾶς, μετά διακοσίων ἑβδομήκοντα πατέρων καί ὁ σεπτὸς αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος εἰς τήν ἕκτην σύνοδον, ἐπετέθησαν κατά τῶν πολυαριθμῶν ταραξιῶν καί (ἐν συμφωνίᾳ) μετά πάντων τῶν πατέρων, ἀφοῦ (τούς) κα-

τεδίωξε, τοὺς ἀνεθεμάτισεν, ἦτοι τὸν Θεόδωρον Φαρὰν, Σευῆρον καὶ Πύρρον, Κύρον Ἀλεξανδρείας, Ὀνώριον Ρώμης, Μακάριον Ἀντιοχείας καὶ τοὺς ἄλλους ὁπαδοὺς των. Θεμελιώσαντες δὲ τὴν χριστιανικὴν πίστιν κατωχύρωσαν ἐπὶ τῆς ἀληθείας».

Τὸ κείμενο αὐτό, ὅπως παρατίθεται ἀπὸ τὸν βιογράφο στὴν εἰσαγωγή τοῦ Βίου τοῦ Μεθοδίου, παρουσιάζει σαφὴ ἀναλογία πρὸς τὸν συνηθισμένο τύπο τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, διότι περιλαμβάνει τὰ τρία κύρια τμήματα τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, δηλ.: α) περιληπτικὴ ἔκθεση τῆς σύντομης ἱερῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας ἀπὸ τῆ δημιουργία μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας· β) σύντομη δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας στό *Σύμβολο τῆς Πίστεως*· γ) σύντομη ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μέ τὴν παράθεση τῆς ἱστορίας τῶν ἑξὶ πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἐπίσης, τὸ κείμενο αὐτό χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν βιογράφο ὄχι ὀλιόκληρο, ἐνῶ ὁ σκοπὸς τῆς παραθέσεως αὐτοῦ στὸν Βίο τοῦ Μεθοδίου διαφέρει ἀπὸ τὸν σκοπὸ τοῦ κηρύγματος τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, γι' αὐτὸ καὶ ποτέ μέχρι σήμερα δέν σχετίστηκε πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς Ἱεραποστολῆς. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενο τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος ἀγνοεῖται καὶ δέν καταβλήθηκε καμία προσπάθεια μέχρι σήμερα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ σταθεροῦ τμήματος τοῦ κηρύγματος τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς ἱεραποστολῆς κατὰ τοὺς Θ' καὶ Ι' αἰῶνες. Εἶναι ἀναμφισβήτητο, ὅτι τὸ κείμενο αὐτὸ δέν συντάχθηκε ἀπὸ τὸν βιογράφο τοῦ Μεθοδίου, ἐπειδὴ παρουσιάζει σαφεῖς ἀναλογίες πρὸς προγενέστερα παρεμφερῆ κείμενα, ὅπως τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου πρὸς τὸν πρῶτο Χριστιανὸ ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Βόρι, ἐνῶ παράλληλα κείμενα ἀποδεικνύουν, ὅτι τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ Βίου τοῦ Μεθοδίου ἀποτελεῖ περίληψη τοῦ κηρύγματος

τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς¹⁰. Ὁ βιογράφος ὅμως τοῦ Μεθοδίου δέν χρησιμοποίησε αὐτοῦσιο τὸ κείμενο τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος, ὅπως αὐτὸ εἶχε συνταχθεῖ πρωτότυπα, ἀλλὰ ἐπέλεξε ἐκ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτοῦ κηρύγματος τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐνδιέφεραν τὸν βιογράφο στὴ σύνταξη τοῦ Βίου τοῦ Μεθοδίου. Ἔτσι, τὸ κείμενο αὐτό, συνδεδεμένο μέ τὴ βιογραφία τοῦ Μεθοδίου, ὑπέστη μερικὲς τροποποιήσεις, ἐφόσον μέ αὐτὸ ὁ βιογράφος προσπάθησε νὰ παραλληλίσαι τὸν Μεθόδιο πρὸς τὶς μεγάλες προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης καθὼς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες κατὰ καιροὺς ἔγιναν φορεῖς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ προανήγγειλαν ἢ ἀνήγγειλαν τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου γένους διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Μεθόδιος στέκεται, κατὰ τὸν βιογράφο του, πλησίον τῶν προσωπικοτήτων αὐτῶν διότι μέ τὸ ἔργο του ἔγινε ὁ φωτιστὴς τῶν Σλάβων¹¹. Εἶναι εὐνόητο ὅτι μέ τὸ κείμενο αὐτὸ ὁ βιογράφος δέν σκόπευε νὰ παραθέσει τὸ κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ἱεραποστολῆς, ἀλλὰ νὰ κατατάξει στό προοίμιο μετὰ τῶν προσωπικοτήτων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, οἱ ὁποῖες ἔγιναν φορεῖς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, καὶ τὸν Μεθόδιο, γι' αὐτὸ καὶ ἀρκεῖται σὲ μόνη τὴν περιληπτικὴ ἀπαρίθμηση τῶν προσώπων, μέ τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε τὶς βουλῆς του πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀντὶ νὰ παραθέσει τὴν ἐνιαία ἱστορία τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος· αὐτὸ ὅμως πράττει περιληπτικότερα ὁ βιογράφος τοῦ Κυρίλλου (Κωνσταντίνου) στό Α' Κεφάλαιο, ὅπου περιγράφει συνθετικότερα τὴν ἱστορία τῆς θείας Οἰκονομίας, χωρὶς νὰ ἀναφέρει ὀνομαστικά τὶς προσωπικότητες, οἱ ὁποῖες ἔγιναν φορεῖς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως.

ἡ συνέχεια στο ἐπόμενο τεῦχος

10. PG 102, 629-657. Πόβιεστ Βοέμεννυχ, ἐτῆ 6494, 6495, 6496.

11. Κεφ. Β' τοῦ Βίου τοῦ Μεθοδίου παρὰ Dvornik, *Le Legendes de Constantin et de Methode*, p. 384. «Υπῆρξε πράγματι ἴσος πρὸς τινὰ τῶν ὑψηλῶν τούτων προσωπικοτήτων, ὀλίγον ὑποδεεστέρας ἄλλων καὶ ὑπέρτερος ἄλλων εἰσέτι, ὑπερτερῶν ἔναντι τῶν ρητόρων διὰ τῆς δραστηριότητός του καὶ ἔναντι τῶν δραστηρίων διὰ τοῦ λόγου του...».

Μιά εμπειρία από τήν κατασκήνωση της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στήν Κορέα

Ψάχνοντας τήν ιστοσελίδα τῆς Ὁρθόδοξης Μητρόπολης τῆς Κορέας ἀνακάλυψα τήν καλοκαιρινή κατασκήνωση (English Summer Camp) πού διοργανώνεται ἀπό τή Μητρόπολη κάθε χρόνο. Ἀμέσως μοῦ δημιουργήθηκε ἡ ἐπιθυμία νά συμμετάσχω κι ἐγώ ὡς ἐθελοντής καί μετὰ ἀπό συνεννόηση μέ τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κορέας π. Ἀμβρόσιο βρέθηκα νά ταξιδεύω γιά τήν Κορέα.

Φτάνοντας στή Σεούλ μέ περίμενε ἀπό τήν Μητρόπολη στό ἀεροδρόμιο γιά νά μέ παραλάβει καί μαζί νά κατευθυνθοῦμε γιά τήν κατασκήνωση, πού βρίσκεται σέ ἕνα πολύ ὄμορφο, καταπράσινο χωριό (Chuncheon).

Ἡ πρώτη κατασκηνωτική περίοδος ἀπό τίς 22-24 Ἰουλίου ἦταν γιά φοιτητές καί νέους, μέλη τοῦ "Korean Syndesmos". Σ' αὐτή τήν περίοδο εἶχαν ὅλοι τήν εὐκαιρία νά συναντηθοῦν, νά προσευχηθοῦν καί νά συζητήσουν μεταξύ τους, ἀλλῆλα καί μέ τοὺς κληρικούς πάνω στό γενικό θέμα τῆς περιόδου πού ἀφοροῦσε θέματα ὑπεράσπισης τῆς ὀρθόδοξης πίστεως "Defending Orthodoxy against Common Challenges to Our Faith". Ἐκτός ἀπό τήν κατασκήνωση οἱ νέοι τοῦ "Korean Syndesmos" ἔχουν καί ἄλλες δραστηριότητες μέ κύρια τήν ἐβδομαδιαία συνάντησή τους μετὰ τήν κυριακάτικη θεία Λειτουργία καί τό γεῦμα ἀγάπης.

Μετὰ τό τέλος τῆς πρώτης περιόδου σειρά εἶχαν τά παιδιά δημοτικοῦ ἀπό τίς 25 Ἰουλίου μέχρι τίς 3 Αὐγούστου μέ σύνθημα: «Τά θαῦματα τοῦ Χριστοῦ καί τό θαῦμα στή ζωή μας» (The miracles of Jesus Christ and the miracle in our life). Τή μέρα ἀφίξης τους ὁ χώρος τῆς κατασκήνωσης σύντομα γέμισε παιδικές φωνές καί φασαρία. Ὡσπου νά γίνει «διαχωρισμός τῶν ὁμάδων ἔβλεπε παντοῦ παιδιά νά παίζουν μέ τοὺς φίλους τους καί νά τρέχουν. Κάτι πού κράτησε καί τίς ὑπόλοιπες μέρες μέ ἀποτέλεσμα τά παιδιά νά μὴν ἔχουν τή σκέψη τους σέ ἠλεκτρονικά παιχνίδια ἢ στά κινητά τους.

Τό πρόγραμμα τῆς ἐδῶ κατασκήνωσης εἶναι ἀνάλογο μέ αὐτό ἄλλων ὀρθόδοξων κατασκην-

νώσεων. Μετά την πρωινή προσευχή, την άγιογραφική μελέτη και τό πρόγευμα πού άκολουθει, και μέχρι τό μεσημεριανό φαγητό τά παιδιά παρακολουθοϋν μαθήματα άγγλικών. Ή διδασκαλία γίνεται μέσα από κείμενα σχετικά με τό άγιογραφικό θέμα τής ημέρας. Οί καθηγητές έρχονται από τήν Άμερική, άλλά και από διάφορες άλλες χώρες

ειδικά γιά νά διδάξουν έθειλοντικά στήν κατασκήνωση. Μετά τό μεσημεριανό φαγητό τό σκηνικό άλλάζει. Τό πρόγραμμα περιλαμβάνει μαθήματα όρθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας, παιχνίδια έσωτερικού και έξωτερικού χώρου, κολύμβηση, χειροτεχνίες, κ.λπ. Άκολουθει τό δείπνο, ή βραδινή προσευχή και ψυχαγωγικές έκδηλώσεις. Ή δραστηριότητα πού έχω νά θυμάμαι περισσότερο

από τίς άλλες είναι αυτό πού στά κορεάτικα λέγεται «μάνιτο», δηλαδή «φύλλακας άγγελος». Με κλήρωση, πού γίνεται τήν πρώτη μέρα, κάθε μέλος τής κατασκήνωσης αναλαμβάνει νά γίνει ό «φύλλακας άγγελος» σέ κάποιον συγκατασκηνωτή του χωρίς όμως νά τό γνωρίζει ούτε ό ίδιος ούτε κανένας άλλος. Μ' άλλα λόγια φροντίζει με τήν προσευχή και τίς πράξεις του νά δείξει τήν άγάπη και τό ενδιαφέρον του στό πρόσωπο πού θά του τύχει.

Τό ίδιο πρόγραμμα άκολουθήθηκε και στήν επόμενη περίοδο τών παιδιών γυμνασίου – λυκείου από τίς 3 έως 6 Αυγούστου. Κατά τήν περίοδο αυτή δίνεται επιπλέον ή ευκαιρία στά παιδιά νά συνομιλήσουν γιά διάφορα θέματα με τούς κληρικούς όπως και στό "Korean Syndemos" άλλά και μεταξύ τους.

Ή λήξη τής κατασκήνωσης έγινε στό Μοναστήρι τής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στό Garyeong, όπου παραβρεθήκαμε γιά νά συμμετάσχουμε στή θεία Λειτουργία με άφορμή τήν έορτή τής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, μαζί με πιστούς από κάθε ένορία τής Όρθόδοξης Μητρόπολης Κορέας. Στή συνέχεια άκολούθησε γεϋμα άγάπης γιά όλους. Μετά τό γεϋμα οι πιστοί παρακολούθησαν τήν τελετή λήξης τής κατασκήνωσης πού είχαν ετοιμάσει οι καθηγητές άγγλικών και τά στελέχη με τά παιδιά. Ή τελετή λήξης όλοκληρώθηκε με τόν Σεβασμιώτατο π. Άμβρόσιο νά μοιράζει ένθύμια σέ κάθε μέλος τής κατασκήνωσης.

Φεύγοντας από τήν κατασκήνωση έχω νά θυμάμαι τούς καινούργιους ανθρώπους πού γνώρισα, από τά μικρά παιδιά έως και τόν Σεβασμιώτατο π. Άμβρόσιο, πού από τήν πρώτη στιγμή με άγκάλιασαν και με έκαναν νά νιώσω οικεία και νά μ'ήν σκέφτομαι ότι βρίσκομαι σέ μία ξένη χώρα με ξένους ανθρώπους. Έτσι τούς άγάπησα κι έγω και έχω τήν επιθυμία νά επιστρέψω πάλι του χρόνου γιά τήν επόμενη καλοκαιρινή κατασκήνωση.

Χρήστος Κοτσιμπός

Τά πουλάκια μας φεύγουν κελαδώντας...

Πολλές φορές σκέφτεσαι πώς ήρθε η ώρα να ξεκουραστείς, να ηρεμήσεις από τα προβλήματα της καθημερινότητας. Κάθεσαι, λοιπόν, να ξαποστάσεις, αλλά πολύ γρήγορα διαπιστώνεις πώς ένας ακόμη πειρασμός έρχεται να προστεθεί στους πολλούς άλλους υπάρχοντες. Μιά ατελείωτη καθημερινή λαίλαπα· ένας σιωπηλός πόλεμος και συνεχής έσωτερική πάλη, που έρχεται για να συμπληρώσει τις εμπειρίες της ζωής σου, που πρέπει, μάλλον, να επαναλαμβάνονται, για να μην ξεχνούμε να μην ξεχνούμε ότι είμαστε ένα τίποτε, χωρίς τη δύναμη, τη χάρη και το έλεος του Θεού.

Προχωρώντας στα δύσβατα και απαράμυθτα μονοπάτια της Ίεραποστολής, συναντάς στο διάβα σου πολλούς ανθρώπους. Μέ κάποιο μυστικό και άκατανόητο τρόπο, καλλιεργούνται αδιάρρηκτοι πνευματικοί δεσμοί με όλους αυτούς, που μόλις λίγο καιρό πριν σου ήταν παντελώς άγνωστοι. Δίχως να τό επιλέξεις ο ίδιος, τό θέλημα του Θεού σε οδηγεί σε ένα ολοκληρωτικό δόσιμο και αφιέρωση σε αυτούς τους ανθρώπους. Όχι γιατί έσύ τό επιθυμείς ή γιατί τό αξίζεις να γίνεις ο αυτόπτης μάρτυρας του θαύματος που λέγεται σωτηρία, αλλά γιατί έτσι τό θέλησε Έκείνος.

Λίγο καιρό πριν βρέθηκα στο σπίτι ενός καλού φίλου μου, ο οποίος εργάζεται ως οδηγός λεωφορείου. Είναι πρώην ρωμαιοκαθολικός, πολύ πιστός και μέ ένθεο ζήλο, που τώρα κατηχείται στην Όρθοδοξία.. Καθίσαμε μαζί και συζητήσαμε για τήν πο-

ρεία της νέας μας ένορίας στην πόλη Sakaraha. Καθώς η συζήτησή μας προχωρούσε, μέ βρήκε για ακόμη μία φορά η νύχτα, κοντά σ' αυτούς τους ανθρώπους που αγαπώ. Τό παράπονό τους ακούγεται σαν ένας μονότονος μονόλογος, σαν θρήνος

που ήχει καθημερινά στον τόπο αυτό από τό στόμα του πιο μικρού μέχρι και του πιο μεγάλου στην ηλικία.

– Έδω, πάτερ, έχουμε άσχημα νέα.

– Δηλαδή;

– Η γυναίκα μου κοιμήθηκε τόν Αύγουστο. Σέ

άναζητησα, πάτερ μου, αλλά τό τηλέφωνό σου ήταν κλειστό.

– Έλεπα στην Ελλάδα.

– Ναί, τό ξέρω. Χρειαζόμουν λίγη βοήθεια για τή γυναίκα μου. Μοι είχαν τελειώσει όλα

τά χρήματα, τελικά έφυγε. Τό πρόβλημα,

όμως, είναι τό παιδί. Έχει να θηλάσει από τόν τρίτο μήνα και είναι τώρα όκτώ μηνών.

– Ήξερα ότι είναι πολύ δύσκολο να μείνει ένα παιδί χωρίς γάλα για πολλούς μήνες. Τήν άλλη μέρα ο πατέρας μου έφερε και μου έδειξε τό παιδί του.

– Αυτός είναι ο γιός μου.

Τό θέαμα που αντίκρισα ήταν τραγικό! Ένα βρέφος μόλις όκτώ μηνών, του οποίου τό δέρμα έμοιαζε μέ εκείνο κάποιου ηλικιωμένου ανθρώπου. Ρώτησα τόν πατέρα μέ τί τρέφεται τό παιδί και μου άπάντησε πώς του δίνει, κυρίως, ρύζι και κάποιες φορές μέ λίγο γάλα που του προμηθεύει μία καθολική μοναχή. Δυστυχώς αυτές είναι οι συνθήκες της καθημερινότητάς μας, έφόσον η οικονομική άνεχεια επιβάλλει τους δικούς της όρους. Τό ίδιο άπόγευμα

ἀγόρασα ἀπό κάποιο φαρμακείο εἰδικό γάλα γιά βρέφη.

Τό βράδυ ἐπικοινωνήσα μέ τόν πατέρα τοῦ βρέφους, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ μέ εὐχαρίστησε γιά ἀκόμη μία φορά, μοῦ εἶπε ὅτι τό παιδί ἤπιε τό γάλα. Λίγες ὥρες ἀργότερα, ὅμως, μοῦ τηλεφώνησε λέγοντάς μου ὅτι τό παιδί ἔπαθε ξαφνική ὑποτροπή καί ὅταν τοῦ εἶπα νά τό φέρεي στό Τουλίάρ γιά νά ἐπισκεφθοῦμε κάποιο γιατρό, μοῦ ἀπάντησε μέ θλίψη πῶς ἦταν ἤδη νεκρό.

Ὅμοιολῶ πῶς αὐτός ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος, εἶναι ἓνας ἀπό τοὺς πιό πιστοὺς χριστιανοὺς πού ἔχω συναντήσει στή ζωή μου. Ἡ καρδιά του ἄδοιχη καί ἄκακη ὅπως τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. Λυπήθηκε καί πόνεσε ἀφάνταστα γιά τή γυναίκα καί τό παιδί του. Δέν τό ἔβαλε ὅμως κάτω. Μέ χριστιανική καρτερία καί ὑπομονή σηκώνει τό δικό του σταυρό καί συνεχίζει τήν πορεία του. Ἔμεινε κοντά μου καί ἀντί νά τόν παρηγορῶ ἐγώ, μέ παρηγορεῖ ἐκεῖνος στίς θλίψεις καί τίς δοκιμασίες τοῦ ἀγῶνα μου.

Ὁδηγός στό ἐπάγγελμα, ὅταν τό θεωροεῖο του παραμένει στό σημεῖο ἐκκίνησης στήν πρωτεύουσα, ἔως ὅτου νά συγκεντρωθοῦν οἱ ἐπιβάτες, ἐκεῖνος κλείνεται μέσα σέ αὐτό – ὑπό πολύ δύσκολες συνθήκες μιᾶς καί ἡ ζέστη εἶναι ἀφόρητη – καί προσεύχεται συνεχῶς. Μοῦ ὁμολόγησε, ἐπίσης, ὅτι δέν τόν πειράζει πού ἔμεινε μόνος. Τώρα πιά κλείνεται στό δωμάτιο καί προσεύχεται ἀπερίσπαστα καί τά δάκρυά του τρέχουν ἄφθονα.

Κάθομαι, λοιπόν, καί σκέφτομαι τά λήθη μου, τά λήθη μας. Τόν πόνο αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί τό κουράγιο τους καθῶς περνοῦν ἄπειρες εἰκόνες μπροστά μου, μία πρὸς μία. Πᾶνε λίγες ἡμέρες, πού μοῦ εἶπαν γιά τό θάνατο τριῶν μικρῶν παιδιῶν, σέ ἓνα χωριό πιστῶν μας. Ἴσως κάποια ἐπιδημία. Ὁ πατέρας μέ τά μάτια βουρκωμένα μοῦ διηγοῦνταν τίς τελευταῖες στιγμές τοῦ μικροῦ του γιοῦ. Ξεψυχώντας τό παιδί τοῦ χτυποῦσε τό χέρι καί τόν παρακαλοῦσε γιά βοήθεια. Προσπαθοῦσα νά τόν παρηγορήσω, ἀλλά ποιός ἀνθρώπινος λόγος μπορεῖ νά ἐπουλώσει τόν πόνο σέ τέτοιες δύσκολες στιγμές; Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι, ὅμως, δέν ἀγανακτοῦν. Προπάντων δέν τά βάζουν μέ τόν Θεό. Ποτέ τους δέ σκέφτονται κάτι τέτοιο, παρά μόνο ἀποδέ-

χονται τό σχέδιό Του. Μέ παράπονο καί πόνο, ἴσως, ἀλλά ποτέ μέ ἀγανάκτηση καί ἀπελπισία.

Σκυμμένος πάνω σ' ἓνα κομμάτι χαρτί καί προσπαθώντας νά ἀποτυπώσω κάποιες ἀπό τίς ἐμπειρίες μου, σκέφτομαι: Ποιοί εἶναι οἱ ἥρωες σέ αὐτόν τόν κόσμο; Ποιός εἶναι αὐτός ποῦ θά τόν ἀλλάξει; Ποιός εἶναι αὐτός ποῦ κτίζει; Μήπως ἐμεῖς, ἀντί νά οικοδομοῦμε, γκρεμίζουμε; Ποῦ εἶναι ἡ οὐσία καί τί θέλει ὁ Θεός ἀπό ἐμᾶς; Ποιός εἶναι, τελικά, αὐτός ποῦ γράφει τήν ἱστορία; Ἡ ἱστορία, ὅμως, δέ γράφεται στό χαρτί. Ἡ ἱστορία γράφεται μέ πολύ κόπο στό χῶμα, στή λάσπη, στίς φτωχογειτονίες καί στίς καλύβες, μέσα στίς ἀρρώστειες καί στίς ἀνείπωτες θλίψεις, στόν ἀγῶνα τῆς καθημερινότητας πού εἶναι πολλῆς φορές βαμμένος μέ αἷμα σέ αὐτές τίς ξεχασμένες ἐσχατίες τῆς γῆς. Ἔτσι κατακτιέται ἡ ἀγιότητα!

Ἄς μήν ξεγελιόμαστε, δέν φτάνει νά ὀνομαζόμαστε χριστιανοί, γιατί πολύ ἀπλῶς ὁ Θεός βλέπει καί γνωρίζει αὐτό πού εἶναι κρυμμένο μέσα στήν καρδιά μας. Ἐκεῖνος μᾶς ἀποκαλύπτει καί ἀποκαλύπτεται στήν ψυχή τοῦ καθενός. Σάν καθρέπτης μᾶς παρουσιάζει τόν ἑαυτό μας, θέλοντας νά μᾶς ἀφυπνίσει ὥστε νά κάνουμε μία νέα ἀρχή στή ζωή μας. Νά μάθουμε πῶς θά χτίσουμε πρῶτα τή δική μας ψυχή. Οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ ἀδιάκοπα μᾶς διδάσκουν μέ τό παράδειγμά τους, μέ τήν ὀλοκληρωτική τους ἀφοσίωση στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Μέσα στόν πόνο καί τίς συνεχεῖς θλίψεις τους, ἐμπιστεύονται τά πάντα σέ Ἐκεῖνον.

Ἐδῶ, στή Μαδαγασκάρη, τά μικρά μας παιδιά φεύγουν πραγματικά κεληδώντας, ὅπως τά πουλιά φτερουγίζουν γρήγορα στόν οὐρανό. Τό κελήδημά τους μένει ἀνεξίτηλο μέσα στή μνήμη μας. Ἐνα κελήδημα δοξολογικό πού σάν ὑποθήκη σέ δεσμεύει νά μένεις καί νά ἀγωνισθεῖς γιά αὐτόν τόν τόσο ταλαιπωρημένο τόπο. Παρά τίς δυσκολίες, παρά τή σκληρότητα πού καλεῖσαι νά ἀντιμετωπίσεις γύρω σου, παρά τή λύπη καί τήν ἀπογοήτευση πού συνέχει καί συνθλίβει κάποιες φορές τήν καρδιά σου, συνεχίζεις τόν ἀγῶνα σου ἐμπιστευόμενος ἀπόλυτα τό θέλημά Του.

Ἱερομόναχος Πολλύκαρπος

Ο άφανής μάγειρας

Όλα αυτά τὰ χρόνια τῆς παραμονῆς μου στὴν Ἀφρική, πού γιὰ μένα προσωπικά ἦταν πολὺπονηρῶς ὠφέλιμα, εὐλόγημένα καὶ ἰδιαίτερα διδακτικά, προσπαθῶ πάντοτε νὰ ἀντιμετωπίζω τοὺς ἀνθρώπους – παρά τίς ὁποῖες ἐλλείψεις καὶ ἀδυναμίες τους – μέ θετική σκέψη καὶ κυρίως χριστιανική ἐπιείκεια. Αὐτό γιὰτί ἀναλογίζομαι ὅτι ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, ἔχουμε καλλιεργηθεῖ καὶ διαμορφωθεῖ πνευματικά σέ περιβάλλοντα, τῶν ὁποίων οἱ παραδόσεις καὶ ἀξίες διαφέρουν ἀρκετά ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά πού συνθέτουν τὰ ἰδεώδη τῶν ντόπιων ἀφρικανικῶν κοινωνιῶν. Ἀπολαμβάνοντας πανευτυχῆς τὰ ἀγαθὰ πού μᾶς προσφέρει ὁ δυτικός τρόπος ζωῆς, κάποιες φορές, ἐσφαλμένως καὶ πειρασμικά, πιστεύουμε ὅτι ἡ κοιλτοῦρα μας εἶναι ἀνώτερη.

Ἡ καθημερινότητα στὴν Ἀφρικανική ἤπειρο ἀποδεικνύεται τελείως διαφορετική, ἀπὸ ἐκείνη πού ἐμεῖς ἔχουμε γνωρίσει. Οἱ ἀνθρώποι ἐδῶ ἐπιδίδονται κυριολεκτικά σ' ἓναν ἀπεγνωσμένο ἀγῶνα συντήρησης καὶ ἐπιβίωσης. Μέ

τά πενιχρά μέσα πού διαθέτουν προσπαθοῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ τους.

Ἄς μὴ θεωρηθεῖ ὅτι ὁ ἀγῶνας αὐτός εἶναι εὐκόηος· κάθε ἄλλο, ἀφοῦ οἱ συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες διεξάγεται εἶναι ὄχι μόνον ἀντίξοες, ἀλλὰ τίς περισσότερες φορές πρωτόγονα ἀνηλεῆς καὶ ἀπάνθρωπες.

Ἔτσι, παρά τίς ὄντως ὑπεράνθρωπες προσπάθειές

τους, συχνά ἀποτυγχάνουν καὶ πρέπει νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν κατάσταση ἀκριβῶς ὅπως αὐτὴ ἔχει. Ὅσο τραγικά καὶ ἂν εἶναι τὰ πράγματα δέν ἀπογοητεύονται. Χωρὶς νὰ ἔχουν κάποια ἐναλλακτική ἐπιλογὴ καὶ λῦση, παίρνουν τὴ ζωὴ ὅπως αὐτὴ ἔρχεται, ἀποδέχονται τὰ δεδομένα τῆς, ἀλλὰ δέν παύουν νὰ ἐλπίζουν καὶ νὰ ἀγωνίζονται γιὰ κάτι καλύτερο στό μέλλον. Ἡ ἐλπίδα αὐτὴ τοὺς κρατᾶει ὀρθίους καὶ ἀλύγιστους μπροστά στὰ δυσεπίλυτα καὶ ἀξεπέραστα προβλήματά τους. Σίγουρα ἔχει νὰ μᾶς διδάξει πολλὰ τὸ ἀξιόμιμητο παράδειγμά τους. Πολλές φορές μοῦ ἔτυχε, συναναστρεφόμενος μέ τοὺς μὴ προνομοιοῦχους καὶ φτωχοὺς, νὰ διακρίνω σέ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τὴ σπάνια ἀρετὴ τῆς φιλοτιμίας!

Στίς περισσότερες περιπτώσεις, οἱ συνθήκες εἶναι τέτοιες ὥστε νὰ μὴ μπορῶ νὰ βοηθῶ –στό μέτρο πού θά ἐπιθυμοῦσα– αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, στὸν ἀγῶνα τους γιὰ ἐπιβίωση. Εἶναι πραγματικά πολλοὶ αὐτοὶ πού ἔχουν ἀνάγκη ὑποστήριξης, γιὰτί εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐδῶ στὴν Ἀφρική, ἡ δυστυχία καὶ ἡ παντελής στέρσηση ἐνδημοῦν, σχεδόν, σέ κάθε οἰκογένεια· ἀρκεῖ κανεὶς νὰ ἀναλογιστεῖ ὅτι τὰ περισσότερα παιδιά γεννιοῦνται χωρὶς ποτέ νὰ γνωρίσουν τὸν βιολογικό τους πατέρα. Ἡ μητέρα, λοιπόν, ἐκ τῶν πραγμάτων εἶναι ὑποχρεωμένη, νὰ ὑποδύεται καὶ τοὺς δύο γονεϊκοὺς ρόλους. Δύο ρόλοι ἀντικρουόμενοι, ἐφόσον ὁ πρῶτος ἀπαιτεῖ ἡ μητέρα νὰ βρίσκεται στό σπίτι καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὰ οἰκιακά καὶ ὁ πατέρας νὰ ἐργάζεται, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσει στὴν οἰκογένεια τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Ἔτσι, λοιπόν, τὰ παιδιά αὐτὰ εἶναι ἀναγκασμένα νὰ ὠριμάσουν πιὸ γρήγορα ἀπὸ ἐκείνα πού ζοῦν σέ ἄλλα κοινωνικά δεδομένα, καὶ πού δέν βιώνουν ἀνάληγες στερήσεις. Κάποιος πού δέν γνωρίζει τίς συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἦρθαν στὸν κόσμο καὶ μέσα σέ αὐτές πού ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν, θά ἔλεγε ὅτι τὰ παιδιά αὐτὰ εἶναι προορισμένα νὰ ἐξεληχθοῦν σέ ὅτι χειρότερο. Φαίνεται, ὅμως, ὅτι ὁ πόνος καὶ ποικίλες στερήσεις, κατὰ τρόπο παράδοξο, ἀντιφατικό καὶ ὀξύμωρο, ἀτσαλώνουν τὸ χαρακτήρα τους καὶ ἐξελίσσονται σέ ἀνθρώπους δυναμικούς, μέ ἀκλόνητη ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ νὰ πετύχουν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ μέλλον τους.

Περιστασιακά θά ἀναφερθῶ σ' ἓνα γεγονός, τὸ ὁποῖο ἔζησα ἐκ τοῦ σύγγεγυς καὶ τὸ ὁποῖο μέ ἔκανε

νά αναθεωρήσω πολλές από τις απόψεις που είχα σχετικά με την εξέλιξη των παιδιών αυτών. Σέ μιά επίσκεψή μου στην ένδοξο τῆς Κένυας, παραπλευρώς ἀπό τό ναό εἶχαμε κτίσει ἕνα Γυμνάσιο. Συζητήσαμε ἀρκετά μέ τόν ἱερέα γιά τό πρόγραμμα σπουδῶν, γιά τό προσωπικό πού ἐργαζόταν στό σχολεῖο, γιά τίς ἀνάγκες τῶν μαθητῶν καί γιά τά πρόσθετα μέτρα σχετικά μέ τή βελτιώση τῆς ζωῆς τους. Στό τέλος τῆς συζήτησης ὁ ἱερέας θέλησε νά μοῦ συστήσει προσωπικά ἕναν πρὸς ἕναν τοῦς ἐργαζόμενους.

Μοῦ ἔλεγε ὁ καθέννας τό ὄνομά του, κι ἐγώ μέ τή σειρά μου ρωτοῦσα τί μισθό ἔπαιρνε γιά τήν ἐργασία του. Ὅταν ἔφτασα στόν μάγειρα, μοῦ ἀποκάλυψε ὅτι ἐργαζόταν δωρεάν. Ὅπως ἦταν φυσικό ρώτησα γιά τήν περίπτωση αὐτή τόν ἱερέα, ὁπότε πληροφορήθηκα τά ἑξῆς: Ἡ Μητρόπολη εἶχε ἀναλάβει νά μορφώσει τοῦς δύο μικρότερους ἀδελφούς του, ἀπό τοῦς ὁποίους ὁ ἕνας ἤδη ἔγινε ἱερέας καί ὁ ἄλλος ὑπάλληλος σέ Τράπεζα. Τά δίδακτρα τόσο γιά τή φοίτησή τους στό Γυμνάσιο ὅσο καί γιά τό Κολλεῖο, εἶχε ἀναλάβει καί κατέβαλε ἡ Ἐκκλησία μας. Ὁρφανά καθὼς ἦταν τά παιδιά αὐτά, ποτέ τους δέν θά μπορούσαν νά διανοηθοῦν ὅτι θά λάμβαναν τέτοια παιδεία, ὥστε νά μπορούν νά προσφέρουν στόν ἑαυτὸ

τους, ἀλλὰ καί στό εὐρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Ὁ μεγαλύτερος, λοιπόν, ἀδελφός τους, αὐτός πού ἐκτελοῦσε χρέη μάγειρα στό Γυμνάσιο τῆς ἐνορίας τους, ἐνοιώθη τόσο μεγάλη ὑποχρέωση γιά τήν προσφορά τῆς Ἐκκλησίας στοῦς νεώτερος ἀδελφούς του, ὥστε πῆρε τήν ἀπόφαση νά ἐργασεῖ δωρεάν προκειμένου νά «ἐξοφλήσει» τό μεγάλο «χρέος» τῆς οἰκογένειας πρὸς τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ὁ ἱερέας, ἀκόμη, μοῦ εἶπε ὅτι πρόκειται γιά ἕνα ἀπό τά πλεόν δραστήρια καί ἐνεργά μέλη τῆς ἐνορίας αὐτῆς. Παρ' ὄλη τή φτώχεια του, ἐπίσης, προσπαθεῖ μέ κάθε τρόπο καί μέσο νά συμπαραστέκεται στοῦς μαθητές τοῦ σχολεῖο. Ἀκούγοντας ὅλα αὐτά ἔμεινα ἄναυδος!

Κάθε ἀναφορά θαυμασμοῦ στό συγκεκριμένο πρόσωπο εἶναι πολὺ λίγη καί τά λόγια πολὺ φτωχά γιά νά ἀποδώσουν καί νά περιγράψουν τό μέγεθος τῆς προσφορᾶς καθὼς καί τήν ἀνεκτίμητη ἀξία της. Τό μόνο πού θά μπορούσα νά κάνω, τό ἐλάχιστο, ὑποκλινόμενος ἐν σιωπῇ, νά ἀποδώσω τιμὴ καί ὀλόψυχη ἀναγνώριση στήν ἀξιοπρέπεια καί φιλοτιμία αὐτοῦ τοῦ κατὰ τά ἄλλα ἀφανοῦς μάγειρα. Ὁ Θεός νά τοῦ ἀντιπελαργεῖ κάθε εὐλογία καί χάρη στή ζωή του!

† Ὁ Ναιρόμπι Μακάριος

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΠΟΠΕΡΑΤΩΣΗΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΩΤΕΙΝΗΣ POINTE-NOIRE

Στίς ἀρχές τοῦ περασμένου Σεπτεμβρίου, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μπραζαβίλ καί Γκαμπόν κ. Παντελεήμων, ἐπισκέφθηκε τόν ὑπὸ ἀνέγερση Ἱερό Ἐνοριακό Ναό τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς στό προάστιο Μπρακα τοῦ Pointe - Noer. Κατά τή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεώς του εἶχε ἐκτενή συνεργασία μέ τόν κ. Romeo Gomez, ὑπεύθυνο τῶν κατασκευαστικῶν ἔργων τῆς Ἐπισκοπῆς, μέ τόν ὁποῖο ἐξέτασαν ὅλες τίς λεπτομέρειες ἀναφορικά μέ τήν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν. Ἦδη τοποθετήθηκαν τά παράθυρα καί οἱ πόρτες, ὀλοκληρώθηκαν οἱ ηλεκτρολογικὲς ἐργασίες καί προχωροῦν οἱ ἐπιμέρους συμπληρωματικὲς οἰκοδομικὲς ἐργασίες.

Πρὸς ὅλους ὁ Ἐπίσκοπος ἐξέφρασε τήν ικανοποίησή του, ἐνῶ ἐπαίνεσε ἰδιαίτερα τόν εὐσεβῆ καί δραστήριο Πρόεδρο τῆς Ἐνοριακῆς Ἐπιτροπῆς κ. Michel Armand Massa, γιά τίς πολλοπληθεῖς εὐεργεσίες του πρὸς τό Ναό, τήν Κοινότητα καί τήν Ἐπισκοπή. Ἡ συνάντηση ἔκλεισε μέ τήν εὐχή καί τήν προσδοκία τῆς ἐμφάνισης ἐκεῖνων τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν πού θά συνδράμουν στό μέτρο τῶν δυνατοτήτων τους τή σπορά τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου στόν ἀφρικανικό ἰσημερινό.

Ἀπό τήν Ἱερά Ἐπισκοπή Μπραζαβίλ καί Γκαμπόν

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ ΑΓΡΟ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος, πού συγκλήθηκε στήν Κρήτη τόν Ἰούνιο τοῦ 2016, φανέρωσε τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Στό Μήνυμα τῆς Συνόδου ἀναδείχθηκε τό χρέος τῆς Ἐκκλησίας γιά μαρτυρία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀγάπης Του σέ ὀλίκερη τήν Οἰκουμένη¹. Μέ σαφήνεια ἐξάλλου ὑπογραμμίσθηκε ὅτι στήν ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας «ὀφείλουν νά συμμετέχουν πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι μέ τόν δέοντα σεβασμόν εἰς τήν κανονικήν τάξιν»². Συγχρόνως, προτάθηκε ἡ δυναμικότερη συνεργασία καί κοινή δράση τῶν μελῶν τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν σέ ποικίλους τομεῖς τοῦ καθημερινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καί κοινωνικοῦ βίου μέ στόχο τή φανέρωση τῆς ἐνότητας τῆς Ὁρθοδοξίας³.

Ὁ ἰδιαιτέρος χώρος τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς μαρτυρίας στά κόσμο (Ἱεραποστολή) ἀποτελεῖ πρόσφορο ἔδαφος γιά τήν καλλιέργεια, ἀνάπτυξη καί καρποφορία μιᾶς διορθόδοξης συνεργασίας· δηλαδή τῆς συνεργασίας τῶν Ὁρθοδόξων πού προέρχονται ἀπό διαφορετικές τοπικές ἐκκλησίες, εἶναι φορεῖς μιᾶς ἰδιαίτερης πολιτιστικῆς παράδοσης καί ζοῦνε στόν ἴδιο τόπο. Τό παρόν ἄρθρο ἀποσκοπεῖ στό νά ἐξετάσει καί νά ἀναδείξει μέ συντομία τίς προϋποθέσεις, τίς δυνατότητες καί τά ὀφέλη τῆς κοινῆς ὀρθόδοξης μαρτυρίας σέ περιβάλλοντα μή ὀρθόδοξα ἢ μή χριστιανικά.

1. Οἱ προτάσεις γιά μιᾶ διορθόδοξη ἱεραποστολική συνεργασία καί τά πρακτικά προβλήματα ἐπιτευχῆς τῆς

Τό αἶτημα ἐνός κοινοῦ καί συντονισμένου ἱεραποστολικοῦ ἔργου ἀπό τοῦς Ὁρθοδόξους διαφόρων ἐθνικοτήτων δέν εἶναι σέ καμία περίπτωση καινούριο. Ἦδη ἀπό τά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '60 ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων Ἀναστάσιος πρόβαλε μέσα ἀπό τό περιοδικό *Πορευθέντες* τήν ἐπιτακτική ἀνάγκη ἱεραποστολικῆς συνεργασίας τῶν Ὁρθοδόξων ἱεραποστόλων ἀλλήλα καί τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς διασποράς⁴. Τίς ἐπόμενες δεκαετίες οἱ καθηγητές Πέτρος Βασιλειάδης καί π. Ιὼν Βρια ἐπαναδιατύπωσαν αὐτό τό αἶτημα, ὑπογραμμίζοντας τή σημασία του γιά τή μετάδοση τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου μέ ἐπίκεντρο τό χώρα τῆς ὀρθόδοξης διασποράς⁵. Ὡστόσο, ἡ πραγματοποίηση ἐνός τέτοιου ἐγχειρήματος δέν ἀποτελεῖ εὐκόλη ἢ αὐτονόητη ὑπόθεση. Ὅπως δὴποτε ὑπάρχουν ὀρισμένες πρακτικές δυσκολίες πού παρακωλύουν τήν ἱεραποστολική συμπόρευση τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Διεξοδική ἀναφορά στοὺς παράγοντες πού ἐμποδίζουν τήν διορθόδοξη ἐπικοινωνία γίνεται ἀπό τόν τότε ἀρχιμανδρίτη καί νῦν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθβανίας Ἀναστάσιο στό ἄρθρο του μέ τίτλο: «Ἡ Διορθόδοξος Προσέγγισις» τό 1964. Ξέχωρα ἀπό τίς ποικίλες

1. «Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου», ἀπό τήν Ἐπίσημη Ἱστοσελίδα τῆς Συνόδου: <https://www.holycouncil.org/-/message> (τελευταία προσπέλαση 10/9/2016).

2. «Ἐγκύκλιος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου», ἀπό τήν Ἐπίσημη Ἱστοσελίδα τῆς Συνόδου: https://www.holycouncil.org/-/encyclical-holy-council?_101_INSTANCE_VA0WE2pZ4Y0l_languagel=el_GR (τελευταία προσπέλαση, 10/9/2016).

3. «Ἔργον καί εὐθύνη τῶν ἐπισκοπικῶν τούτων Συνελεύσεων θά εἶναι ἡ μέριμνα διά τήν φανέρωσιν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας καί τήν ἀνάπτυξιν κοινῆς δράσεως ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων ἐκάστης περιοχῆς πρὸς θεραπείαν τῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκεῖ διαβιούντων Ὁρθοδόξων». Ἀπό τό Ἐπίσημο κείμενο τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου μέ τίτλο «Ἡ Ὁρθόδοξος διασπορά»: <https://www.holycouncil.org/-/diaspora> (τελευταία προσπέλαση 10/9/2016).

4. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων), «Ἀφιεθηριακαὶ σκέψεις διά τήν Ἐξωτερικὴν Ἱεραποστολήν», *Πορευθέντες*, τεῦχ. 38-39 (1968), σελ. 19-23 καί τεῦχ. 40 (1968), σελ. 50-52.

5. Ι. Βρια - Π. Βασιλειάδη, *Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Μαρτυρία*, ἐκδ. Τέριος, Κατερίνη 1989, σελ. 99 κ.ἐξ.

κοινωνικο-πολιτικές αιτίες της εποχής εκείνης⁶, ο συντάκτης παρουσιάζει ως εμπόδιο τη γλωσσική ποικιλία των Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, τήν ἀπομάκρυνσή τους ἀπό τήν χριστιανική συνείδηση καί πνευματικότητα, τήν ἐκκοσμίκευση, τόν φονταμενταλισμό καθώς καί τήν ἔλληψη σύμπνοιας τῶν Ὁρθόδοξων τῆς διασποράς⁷. Σέ γενικές γραμμές τά ἐμπόδια αὐτά –μέ ἐξαιρέση τίς κοινωνικο-πολιτικές καταστάσεις– παραμένουν μέχρι σήμερα τροχοπέδη στήν ἀνάπτυξη τῆς διορθόδοξης συνεργασίας.

Ὡστόσο, τά κωλύματα αὐτά, ὅπως θά δοῦμε καί παρακάτω, δύναται νά ἐξομαλυνθοῦν καί νά ἀποτελέσουν τό γόνιμο ἔδαφος γιά τήν καλλιέργεια καί τήν ἀνάπτυξη μιᾶς γόνιμης ὀρθόδοξης κοινῆς μαρτυρίας. Εἶναι στήν ἐπιλογή τῶν τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων νά λειτουργήσουν ἀπό κοινού καί νά ὑπερβοῦν τά ὅποια προβλήματα ἢ διλήμματα.

2. Ἡ θεολογική τεκμηρίωση τῆς διορθόδοξης συνεργασίας

Ἡ διορθόδοξη συνεργασία τεκμηριώνεται θεολογικά στήν ἴδια τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου, ὅπως ἐκφράστηκε στήν ἀρχιερατική του προσευχή: *«Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλῆ καί περί τῶν πιστευόντων διά τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ὧσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί καὶ ἐν σοί, ἵνα καί αὐτοί ἐν ἡμῖν ὧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ μέ ἀπέστειλας. καί ἐγὼ τήν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καί σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι εἰς ἐν, καί ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ μέ ἀπέστειλας καί ἠγάπησας αὐτούς καθὼς ἐμέ ἠγάπησας»* (Ἰωάν. 17,20-23).

Μέ μιά εὐρύτερη ἐρμηνευτική σκοπιά, ἡ ἐνότητα αὐτή στήν ὁποία καλεῖ ὁ Κύριος ἀναφέρεται στους ἴδιους τούς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι φορεῖς διαφορετικῆς γλώσσας, κοινωνικοῦ καί πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος (π.χ. εὐρωπαϊκοῦ, ἀσιατικοῦ, ἀφρι-

κανικοῦ). Ὅλοι οἱ χριστιανοί λαμβάνουν τήν ἐντολή νά ἐργασθοῦν ἔμπρακτα μέ σκοπό τήν ἐπίτευξη τῆς ἐνότητας στήν καθημερινή ζωή, τοποθετώντας παράμερα τίς ὅποιες πολιτιστικές ἢ κοινωνικές διαφορές τους. Ταυτόχρονα, καθοῦνται νά πιστοποιήσουν μέ τήν ζωή τους, πὼς μέ τήν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου *«ἔσχατος ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος»* (Α΄ Κορ. 15,26), ὥστε ὁ κόσμος νά πιστεύσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἀληθινά *«ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»* (Μτθ. 16,16).

3. Ἡ διορθόδοξη συνεργασία ὡς ἀντίδοτο στόν ἐθνικισμό καί τόν ἀτομικισμό

Ἡ διορθόδοξη προσέγγιση μπορεῖ νά ἀποδώσει ποικίλους καρπούς, οἱ ὁποῖοι ἐνδυναμώνουν τήν ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας καί συγχρόνως θεραπεύουν διάφορες νοσηρές καταστάσεις. Πιό συγκεκριμένα, ἡ κοινή ὀρθόδοξη μαρτυρία δύναται νά ἀποτελέσει τό φάρμακο ἀπέναντι στόν ἐκκλησιαστικό ἐθνικισμό. Τό πρόβλημα τοῦ «ἐθνικοῦ ἐγωισμοῦ» ταλανίζει τά τελευταῖα τουλάχιστον 150 χρόνια τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Οἱ συνέπειές του ἔχουν σέ συλλογικό-ἐθνικό ἐπίπεδο τίς ἴδιες ἐπιπτώσεις –τηρουμένων τῶν ὁποιων ἀναλογιῶν– μέ αὐτές τοῦ ἀτομικοῦ ἐγωκεντρισμοῦ. Ὁ ἐκκλησιαστικός σωβινισμός θρυμματίζει τήν ἐνότητα τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν καί κατ' ἐπέκταση παρακωλύει τήν δυνατότητα πραγματικῆς συνεργασίας καί ἀρμονικῆς συμβίωσης τῶν λαῶν.

Βέβαια, «ἡ ὕπαρξις οἰκογενειῶν σέ μιά κοινωνία δέν ἀποτελεῖ τήν αἰτία τῆς δυσαρμονίας· ἡ κακοδαιμονία ἀρχίζει ἀπό τήν ἐγωϊστικότητα, τήν αὐτάρκεια, τήν ἀποκλειστικότητα, πού ἀναπτύσσεται στήν ἐπί μέρους οἰκογένεια»⁸. Ὁ ὀρθόδοξος τρόπος ζωῆς καί ἡ θεολογία πού ἀπορρέει ἀπό αὐτόν δέν καταλύουν τή σημασία τῆς ἐννοιας τοῦ ἔθνους· τήν ἀποσαφηνίζουν, ἀναδεικνύοντας τή σπουδαιότητα τῆς ἰδιαίτηρης ταυτότητας κάθε λαοῦ. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

6. Οἱ κοινωνικο-πολιτικές αιτίες ἐκείνης τῆς εποχῆς ἀναφέρονται στά ἀνατολικά σοσιαλιστικά καθεστώτα, τά ὁποῖα περιορίζαν τήν ἐλευθερία κινήσεων καί ἐπαφῶν τῶν τοπικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν.

7. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων), «Ἡ Διορθόδοξος προσέγγισις», *Ὁρθόδοξος Παρουσία*, τεύχ. 1 (1964), σελ. 29. Ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἀπόψεις-προτάσεις τοῦ J. Stamooolis σχετικά μέ τό ἔργο καί τή διακονία τῆς ὀρθόδοξης διασποράς. Βλ. *Stamooolis, Eastern Orthodox Mission Theology today*, Wipf and Stock Publishers, 2001, σελ. 44-46.

8. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων), «Ἡ Διορθόδοξος προσέγγισις», ὁ.π., σελ. 32-33.

«έξαγιαζει» τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε λαού δίχως νά τά ισοπεδώνει καί τά τοποθετεί σέ ὀρθά ἐκκλησιολογικά πλαίσια. Ἔσ μή λησμονοῦμε ὅτι δέν υπάρχουν πολλήδες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, οὔτε μιά συνομοσπονδία ἐκκλησιῶν, ἀλλά μόνο ἡ Μία Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία πού εἶναι ἡ Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία αὐτή λάμπει σέ κάθε εὐχαριστιακή σύναξη, παρά τή γλιωσική καί πολιτιστική ποικιλία τῶν ἐκάστοτε τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων⁹. Ἐπομένως, μιά ἀπό κοινού συνεργασία ἀποτελεῖ τήν ἀφετηρία γιά τήν ὑπέρβαση τῶν ἐθνικῶν διχασμῶν, πού πολλήδες φορές τραυματίζουν τόν ὀρθόδοξο κόσμο.

Ἐξάλλου, ἡ συνεργασία καί ἡ ἔξοδος τῶν Ὀρθόδοξων στόν κόσμο δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἐξάλειψη κάθε ἴχνους «πνευματικότητας», ἡ ὁποία σχετίζεται μέ τήν ἀτομική σωτηριολογία. Ἡ ἔμφαση στήν ἀτομική σωτηρία καί ἡ ἔμμονή στήν προσωπική αὐτοδικαίωση ἀναπτύχθηκαν ὡς κακά ζιζάνια στήν συνείδηση μεγάλου μέρους τοῦ ὀρθόδοξου πληρώματος κατά τά μέσα τοῦ 19^{ου} καί στίς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰῶνα¹⁰. Ἡ συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀλλοτριωμένης νοοτροπίας εἶναι νά συμμετέχει ὁ ὀρθόδοξος λαός στή λατρεία μέ ἰδιοτελή κίνητρα, ἀναπαράγοντας πολλήδες φορές τόν λεγόμενο προτεσταντικό εὐσεβισμό. Οἱ βαθύτερες συνέπειες τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι ἡ διολίσθηση στόν φαρισαϊσμό, ἡ ἔμμονή σέ θεμελιοκρατικά (φονταμενταλιστικά) ἰδεολογήματα καί ἡ οὐσιαστική ἀπομάκρυνση τῶν πιστῶν μεταξύ τους.

Κατά αὐτόν τόν τρόπο, οἱ χριστιανοί παύουν νά ἐκφράζουν τήν ὄντολογική ἐνότητα τοῦ ἐνός σώματος πού «ἐν σχέσει» βιώνει τήν κοινωνία μέ κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Συνεπῶς, ἡ ἀτομική αὐτάρκεια ὁδηγεῖ στήν κοιλίαση κατάσταση τῆς ἀκοινωνησίας. Σύμφωνα μέ τήν εὐστοχη παρατήρηση τοῦ θεολό-

γου Θανάση Παπαθανασίου, «ὁ θάνατος εἶναι συνυφασμένος μέ τόν ἀτομικισμό, ἐνῶ ἡ ζωὴ συζευγμένη μέ τή σχέση»¹¹. Ἀπό τήν ἀλληθ, ὁ εὐχαριστιακός τρόπος ζωῆς λύνει τά στενά δεσμά τοῦ «θανατηφόρου» ἐγωισμοῦ, κάνοντας τόν ἄνθρωπο μέλος μιᾶς παγκόσμιας κοινωνίας προσώπων. Μέ ἀλλῆλα λόγια, «γίνεται κανεὶς ἀληθινά χριστιανός, ὅταν παύη νά ἀσχολεῖται μόνο μέ τόν ἑαυτό του καί ζῆ μέ τήν αἴσθηση ὅλης τῆς Ἐκκλησίας»¹².

4. Οἱ ἱεραποστολικοὶ καρποὶ τῆς διορθόδοξης συνεργασίας

Σέ στενή συνάφεια μέ τήν ὑπέρβαση τοῦ ἀτομικοῦ καί ἐθνικοῦ ἐγωισμοῦ ἀκολουθοῦν οἱ ἱεραποστολικοὶ καρποὶ πού δύναται νά ἀποφέρει μιά διορθόδοξη ἱεραποστολική συνεργασία. Ἡ συντονισμένη καί ὀργανωμένη κοινή δράση προσδίδει τή δυνατότητα ποικίλων θετικῶν ἀποτελεσμάτων, τόσο στόν ὀρθόδοξο χώρο, ὅσο καί στήν οἰκουμενική κίνηση, ἀλλά καί τόν διαθρησκειακό διάλογο. Ἡ πραγματική ἐπαφή τῶν ἀλλοεθνῶν Ὀρθόδοξων μεταξύ τους συμβάλλει πρῶτιστα στήν ἰκανή διαχείριση τῶν κοινῶν ἀναζητήσεων-προβλημάτων, ὅπως εἶναι ἡ σημασία τῆς παράδοσης, τῆς σύγχρονης ζωῆς τῆς νεολαίας κ.ἄ.¹³. «Ἡ διαφορετικὴ ὀπτική γωνία, ἀπό τήν ὁποία μελετοῦμε τά θέματα, λόγῳ διαφορᾶς συνθηκῶν ζωῆς, ἀλλά καί ἴσως ψυχοσυνθέσεως, βοηθεῖ σ' ἓνα γόνιμο, ἀδελφικό διάλογο καί σέ μιά βαθύτερη ψυχοσύνθεσι»¹⁴. Ἡ ἐπισήμανση αὐτὴ ἀναφέρεται σέ ἓνα καθοριστικό βῆμα γιά τήν ἔμπρακτη φανέρωση στήν κοινωνία τῆς ἐνότητας τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, πού κάθε φορά ἐπαναλαμβάνεται στό *Σύμβολο τῆς Πίστεως*.

Γιά νά ἐπιτευχθεῖ, λοιπόν, ἡ διορθόδοξη ἱεραποστολική συνεργασία ἀπαιτεῖται νά τερματισθοῦν οἱ καχυποψίες καί νά ἀποσαφηνιστοῦν οἱ ποικίλες πα-

9. Πρβλ. Ν. Τσιρέβελλου, *Θεολογικὴ θεμελίωση τῆς Ὀρθόδοξης μαρτυρίας. Σπουδὴ στό ἔργο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθβανίας Ἀναστασίου*, ἐκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2015, σελ. 95-119.

10. Χρ. Γιανναρᾶ, *Ἀλφαβητᾶρι τῆς πίστεως*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2002, σελ. 241.

11. Θαν. Παπαθανασίου, *Ἡ Ἐκκλησία γίνεται ὅταν ἀνοίγεται. Ἡ ἱεραποστολή ὡς ἐλπίδα καί ἐφιάλητος*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2008, σελ. 335.

12. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων), «Ἡ Διορθόδοξος προσέγγισις», ὁ.π., σελ. 30.

13. Πρβλ. «Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλῆς Συνόδου», Ἐπίσημη Ἱστοσελίδα: <https://www.holycouncil.org/-/message> (τελευταία προσπέλαση 10/9/2016).

14. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων), «Ἡ Διορθόδοξος προσέγγισις», ὁ.π., σελ. 33-34.

ρεξηγήσεις του παρελθόντος μεταξύ των διαφόρων τοπικών Ἐκκλησιῶν. Γι' αὐτό, ἡ πραγματική ἐπικοινωνία καί οὐσιαστική γνωριμία τῶν Ὁρθοδόξων ἀποτελεῖ θεμέλιο, ὥστε νά γεφυρωθοῦν τά διεστῶτα μέ τήν ὑπέρβαση «παντός εἶδους "μεσοτοίχου" πολιτιστικῶν, γλωσσικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, ἱστορικῶν φραγμῶν»¹⁵. Κατά αὐτόν τόν τρόπο, ἡ προσέγγιση τῶν Ὁρθοδόξων μπορεῖ νά συντελέσει στήν ἀναζήτηση κοινῶν τρόπων ἐπίλυσης τῶν προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν τοὺς ἴδιους, ἀλλὰ καί τήν παγκόσμια κοινότητα. Ἐνα τέτοιο ἐγχείρημα προσφέρει καί τήν πραγματική σύσφιξη τῶν δεσμῶν τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν μέσα ἀπό τήν ἔμπρακτη προσφορά ἀλληλοβοήθειας, τήν ἀπό κοινοῦ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων καί τήν ποθητή δυναμική τῆς ἀλληλογνωριμίας¹⁶.

Ἡ κοινή ὀρθόδοξη μαρτυρία προσφέρει τή δυναμική τῆς ἀρτιότερης καί πιό ὀργανωμένης προσπάθειας γιά τή μετάδοση τοῦ Εὐαγγελίου στόν κόσμο. Στό ζήτημα αὐτό, ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Ἀναστάσιος, μέ τήν ἱεραποστολική του πείρα πού ὑπερβαίνει τά 55 ἔτη, ἔχει προτείνει οἱ νέες ἀνά τόν κόσμο τοπικές ἐκκλησίες νά ἀποτελέσουν τήν ἀρχή γιά νά ξεκινήσει ἡ διορθόδοξη προσέγγιση. Πιό συγκεκριμένα, γράφει: «Οἱ ἐκκλησίες τῶν Ὁρθοδόξων ἀδελφῶν μας ἀπό τήν Κένυα, Οὐγκάντα, Κορέα εἶναι συνεχεῖς, προσφάτως δέ ἐναγωνίες. Ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι καλοῦνται νά βοηθήσουν στήν ἐπιβίωση αὐτῶν τῶν πνευματικῶν νησίδων στό πέλαγος τοῦ εἰδωλοπατρικοῦ κόσμου, καί ἐν συνέχειᾳ στόν πολυπληθισασμό τους»¹⁷. Ἡ προτροπή του αὐτή, ἡ ὁποία ἐκφράστηκε πρὶν ἀπό περίπου 50 χρόνια, διατηρεῖ τή ζωντάνια καί τήν ἐπικαιρότητα της καί στίς μέρες μας. Οἱ διάυλοι ἐπικοινωνίας καί συνεργασίας λόγῳ καί τῆς τεχνολογικῆς προόδου εἶναι πλεον ἄνοικτοί γιά τήν ἐκκίνηση παρόμοιων προσπαθειῶν.

Ἐξάλλου, μιά τέτοια ἱεραποστολική κίνηση μπο-

ρεῖ νά ἐνεργοποιήσει τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς διασπορᾶς νά ἔλθουν ἀπό κοινοῦ σέ ἐπαφή καί ἐπικοινωνία μέ τοὺς ὁμόδοξους γηγενεῖς νεοφώτιστους. Ἐπιπλέον, οἱ νέες ἀνά τόν κόσμο «ιεραποστολικές» Ἐκκλησίες δύνανται νά καταστοῦν πόλις ἑλλῆς γιά τοὺς ἐτερόθρησκους τῶν τόπων ἐκείνων. Ἔτσι, τά πολυεθνικά μέλη τῶν ἀνά τόν κόσμο ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων ἐκφράζουν τήν ἐνότητά τους καί βιώνουν ἔμπρακτα τή «λειτουργία μετά τή Λειτουργία», ἐπαληθεύοντας τήν εὐχαριστιακή αὐτοσυνειδησία τῆς Ὁρθοδοξίας.

Βέβαια, εἶναι ὑποχρέωση τῶν Ὁρθοδόξων νά προσφέρουν τήν παράδοσή τους στοὺς ὑπόλοιπους Χριστιανούς μέσα ἀπό τή συμμετοχή τους στήν οἰκουμενική κίνηση καί τόν διαχριστιανικό διάλογο. Ἡ κοινή ὀρθόδοξη μαρτυρία παραδίδει ἕνα πετυχημένο παράδειγμα ὀρατῆς ἐνότητας τό ὁποῖο δύνανται νά ἀνταποκριθεῖ στίς ἀναζητήσεις ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν-Ὄμοιοιῶν πού συμμετέχουν στό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν καί στοὺς διαχριστιανικούς διαλόγους. Συγχρόνως, ἀποκαλύπτει τό εὐχαριστιακό βίωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Παρακλητοῦ, ἡ ὁποία λειτουργεῖ συνοδικά, δίχως νά εἶναι μιά συνομοσπονδία ἐκκλησιῶν. Ἐπομένως, ἡ διορθόδοξη μαρτυρία μπορεῖ νά κινητοποιήσει τό ἐνδιαφέρον τῶν ἁλλῶν Ἐκκλησιῶν-Ὄμοιοιῶν νά γνωρίσουν σέ βάθος τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί νά τίς ὠθήσει νά ἐξετάσουν τά δικά τους χαρακτηριστικά μέσα ἀπό τήν ὀρθόδοξη ἐμπειρία καί τήν πατερική παράδοση. Μέ τόν τρόπο αὐτό, καλλιιεργεῖται τό ἔδαφος γιά ἕναν πραγματικά γόνιμο καί ἐποικοδομητικό διάλογο τῶν Χριστιανῶν¹⁸.

Οἱ παραπάνω θέσεις ἔχουν μιά δυναμική πού ἀναφέρεται τελικά καί στίς κοινωνίες τῶν Ὁρθοδόξων χωρῶν. Προφανῶς ἡ ἀναφορά γίνεται γιά τόν ἐπανευαγγελισμό τῶν παραδοσιακῶν Ὁρθοδόξων ἀπό τήν ἐκάστοτε ποιμαίνουσα Ἐκκλησία¹⁹. Ἔστω μὴ

15. Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τυρῶν), «Ἴνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ (Ἰωάν. 17,21)», *Ἐκκλησία*, τεύχ. 52 (1975), σελ. 89.

16. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τυρῶν), «Ἡ Διορθόδοξος προσέγγιση», ὁ.π., σελ. 33-34.

17. Ὁ.π.

18. Σχετικά μέ αὐτό τό θέμα βλ. Ἡλ. Βουλγαράκη, *Ἱεραποστολή. Δρόμοι καί δομές*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1989, σελ. 248-252.

19. Σχετικά μέ τόν ἐπανευαγγελισμό βλ. περισσότερα Δήμ. Κούκουρα, «Ἐπανευαγγελισμός: μιά σύνθετη ὀμολογιακή διαδικασία», Εἰσήγηση στό 14^ο Διαχριστιανικό Συμπόσιο (28-30/8/2016 Θεσσαλονίκη): <http://ntsireve.blogspot.gr/2016/09/blog-post.html> (τελευταία προσπέλαση 10/9/2016).

λησμονούμε τά λόγια τοῦ Κυρίου πρὶν τὴν Ἀνάληψή Του πρὸς τὸ στενὸ κύκλιον τῶν μαθητῶν Του, ἀλλήλα καὶ πρὸς τοὺς ἀνά τοὺς αἰῶνες μαθητὲς Του: «*λήψεσθε δύναμιν ἐπελήθοντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ καὶ [ἐν] πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς*» (Πράξ. 1,8). Τά ἔσχατα τῆς γῆς μπορεῖ νὰ εἶναι κάθε σημεῖο τοῦ πληνήτη, ἀκόμη καὶ μιά «παρδοσιακά» ὀρθόδοξη χώρα. Κατὰ συνέπεια, ἡ ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία καὶ μοναδική, ἀνεξάρτητα σέ ποιόν τρόπο καὶ σέ ποιό θρησκευτικό ἢ πολιτιστικό περιβάλλον ἐνεργεῖται.

Ἀναμφισβήτητα, ὅμως, ἀπαιτεῖται πολὺς κόπος καὶ ἐργασία, ὥστε οἱ Ὀρθόδοξοι νὰ κατανοήσουν τὴ σπουδαιότητα τῆς ἐνότητάς τους καὶ τὴ σημασία μιᾶς διορθόδοξης κοινῆς δράσης σέ ἱεραποστολικὸ ἐπίπεδο. Ὅπωςδήποτε χρειάζεται νὰ ἐπανατοποθετηθοῦν οἱ βάσεις καὶ νὰ «πέσει» ὁ σπόρος, μὲ ἀπώτερο στόχο νὰ ἀναπτυχθεῖ καὶ νὰ καρποφορήσει ἡ διορθόδοξη Ἱεραποστολή. Ἡ ἐνημέρωση ὅλου τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, κλήρου καὶ λαοῦ, κρίνεται ὡς ἀπαραίτητη μέσα ἀπὸ ποικίλες ἐκκλησιαστικὲς ἐκπαιδευτικὲς δράσεις καὶ τὸ ἄνοιγμα στοὺς ἀγωγούς τῆς σύγχρονης ἐπικοινωνίας, ὅπως λ.χ. μὲ τὴ δυναμικὴ παρουσία τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων στὸν παγκόσμιον ἴστυ (διαδίκτυο). Ἡ κοινὴ ὀρθόδοξη μαρτυρία δὲν πρέπει νὰ μείνει ὡς θεολογικὸς ὅρος πού ἀπαντᾷ μόνον στὰ πρακτικὰ τῶν συνεδρίων καὶ στὶς θεολογικὲς μελέτες. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ τὴν παγκόσμια ἀκτινοβολία καὶ ἐμπειρία του δύναται νὰ διαδραματίσει πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὸν συντονισμό τῶν Ὀρθόδοξων στὴν Εὐρώπη, τὴν Ἀσία, τὴν Ἀμερική καὶ τὴν Ὠκεανία, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας στὴν Ἀφρική.

Τὸ Μήνυμα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Κρήτης, οἱ διακηρύξεις τῶν συναντήσεων τῶν Ὀρθόδοξων Προκαθημένων ἀλλήλα καὶ οἱ συχνὲς διασκέψεις τῶν ὀρθόδοξων θεολόγων λειτουργοῦν ὡς ὁδοδείκτες γιὰ τὴν πραγματικὴ γνωριμία τῶν κατὰ τοποὺς ἐκκλησιαστικῶν πληρωμάτων. Ὅμως, δὲν ἀρκοῦν μόνον τὰ παραπάνω· ἐπέιγει ἡ θεολογικὴ ἐνη-

μέρωση τοῦ συνόλου τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἡ καθιέρωση τοῦ «διαλόγου τῆς ζωῆς». Ἡ ἐνημέρωση καὶ ἡ κινητοποίηση τῶν Ὀρθόδοξων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν σέ συνδυασμὸ μὲ τὸ κοινὸ ἔργο δύναται νὰ θέσουν τίς βάσεις γιὰ τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίᾳ ἱεραποστολικῇ συνεργασίᾳ τῶν Ὀρθόδοξων.

Ἀλλήλωστε, Ὀρθοδοξία σημαίνει ὀρθοπραξία. Ἐπομένως, τὸ πλήρωμα τοῦ λαοῦ, τὸ «*βασιλῆιον ἱεράτευμα*» (Α΄ Πέτρ. 2,9), ἀπαιτεῖται νὰ ἐνεργοποιηθεῖ ἐντονα –σέ ἄμεση συνεργασία μὲ τὸν κληρὸ– σέ ὅλα τὰ θέματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι ταυτόχρονα καὶ θέματα ἱεραποστολικά²⁰. Οἱ πρακτικὲς τῆς ἀλληλογνωριμίας, τῆς οὐσιαστικῆς συνεργασίας καὶ κυρίως τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς τῶν Ὀρθόδοξων λαῶν ἀποβλέπουν τελικὰ στὴ δυναμικὴ ἐπίτευξη τῆς «κοινῆς ὀρθόδοξης μαρτυρίας» στὸν ὑπόλοιπο χριστιανικὸ κόσμον καὶ τὴν Οἰκουμένην.

Πρώτιστο ἄλλο πρὸν χρέος τῶν τοπικῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς χριστιανικῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσης. Οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὴ στενὴ ἀντίληψη ἀποκλειστικῆς σωτηρίας τῶν Ὀρθόδοξων ἐθνῶν «πού συχνὰ θυμίζει παιδιὰ “καλῶν οἰκογενειῶν”, πού συνεχῶς ἐπικαλοῦνται τὸ ἔνδοξο παρελθόν τους»²¹. Ἡ διορθόδοξη ἱεραποστολικὴ σύμπραξη ἐκφράζει μίαν βασικὴν μέθοδο μαρτυρίας· σημαίνει μετοχή καὶ ἀνάδειξη τῆς ὀρθόδοξης αὐτοσυνειδήσης, καταργώντας στὴν πράξη κάθε εἶδος διαίρεση καὶ ἀποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τὴν ἐνότητα τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Οἰκουμένην. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, μπορεῖ τελικὰ ἡ Ἐκκλησία νὰ μεταδώσει πληρέστερα «τὴ μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας καὶ νὰ προσφέρει σέ ὅλη τὴν Οἰκουμένην τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν καταλήλαγῃ, τὴν δύναμιν τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὴν προσδοκίαν τῆς αἰωνιότητος»²².

*Νικολάου Γ. Τσιρέβελλου,
Δρ. Θεολογίας*

20. Πρβλ. Ἡλ. Βουληγαράκη, *Ἱεραποστολή. Δρόμοι καὶ δομές*, ὁ.π., σελ. 49-50.

21. Ἀρχιμ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων), «Ἡ Διορθόδοξος προσέγγισις», ὁ.π., σελ. 33.

22. «Μήνυμα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου», Ἐπίσημη Ἰστοσελίδα: <https://www.holycouncil.org/-/message> (τελευταία προσπέλαση 10/9/2016).

ΑΓΙΟΣ ΚΛΗΜΗΣ ΑΧΡΙΔΟΣ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ 1100 χρόνια από τήν κοίμησή του (916 - 2016)

Τό 862, άπεσταλημένοι τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μεγάλης Μοραβίας (σημερ. Τσεχίας καί Σλοβακίας) Ρασισιλάβου (846-870) ἔφτασαν στήν Κωνσταντινούπολη καί ζήτησαν ἀπό τόν αὐτοκράτορα Μιχαήλ Γ΄ (842-867) ἱεραποστόλους, γιά νά τοὺς διδάξουν τή χριστιανική πίστη στή γλώσσα τους. Τμήμα τῆς Μοραβίας εἶχε ἤδη ἐκχριστιανισθεῖ ἀπό Γερμανούς ἱεραποστόλους, πού εἶχαν σταλεῖ ἀπό τοὺς Φράγκους ἡγεμόνες, ἀλλά ὁ Ρασισιλάβος, κυρίως ἀπό φόβο μήπως ἀπειληθεῖ ἢ ἀνεξαρτησία τῆς χώρας του, ἤθελε νά ἐξουδετερώσει τήν ἐπιρροή τους μέ τήν παρουσία σλαβόφωνου κλήρου ἀπό τό Ρωμαϊκό («Βυζαντινό») Κράτος.

Μέ ἐνθουσιασμό ἔκαναν δεκτό τό αἶτημα τοῦ Μοραβοῦ ἡγεμόνα οἱ τότε τρεῖς ἰσχυροί ἄνδρες τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ βασιλιάς Μιχαήλ Γ΄, ὁ καίσαρας Βάρδας καί ὁ πατριάρχης Φώτιος ὁ Μέγας (858-867, 878-886). Τήν ἀποστολή ἀνέθεσαν σέ δύο ἀδελφούς ἀπό τή Θεσσαλονίκη, τόν Κωνσταντῖνο, καθηγητή τῆς Φιλοσοφίας στήν Κωνσταντινούπολη, καί τόν Μεθόδιο, ἡγούμενο τῆς Μονῆς Πολυχρονίου, ἐπειδή, ἀφενός, εἶχαν δοκιμαστεῖ στό παρελθόν μέ μεγάλη ἐπιτυχία σέ δημόσια

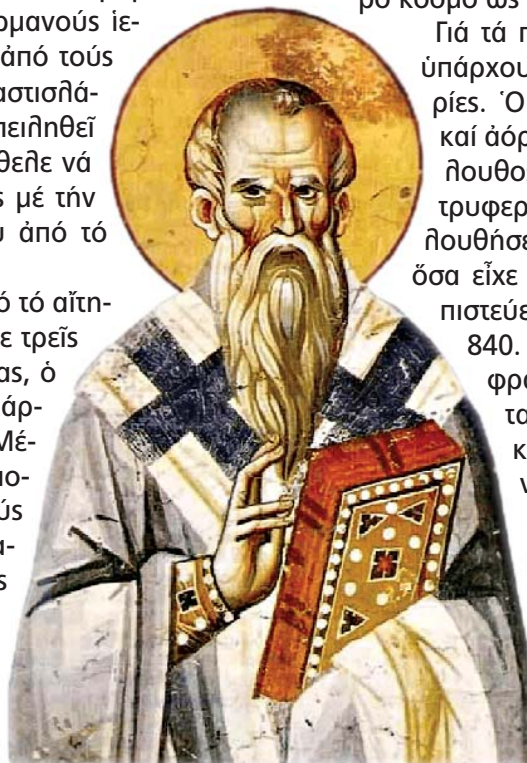
λειτουργήματα καί διπλωματικές ἀποστολές, ἀλλά καί, ἀφετέρου, γνώριζαν τή σλαβονική γλώσσα.

Πρῖν φύγουν ἀπό τή Βασιλεύουσα γιά τή Μοραβία, ὁ Κωνσταντῖνος ἐπινόησε ἕνα ἀλφάβητο γιά τοὺς Σλάβους, τό λεγόμενο γλαγολιτικό (παλαιοσλαβ. glagol = λέξη, glagolati = ὁμιλῶ), καί ἄρχισε τίς μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν κειμένων ἀπό τήν ἐλληνική στή σλαβονική γλώσσα μέ τή βοήθεια τοῦ Μεθοδίου καί κάποιων μαθητῶν τους. Ἐνάμεσα στοὺς μαθητές ἐκείνους τῶν δύο ἀδελφῶν ἦταν καί ὁ νεαρός Κλήμης, ὁ κατοπινός φωτιστής τῶν Βουλγάρων, ὁ βίος καί ἡ δράση τοῦ ὁποῖου συνδέονται ἄρρηκτα μέ τό ἔργο τῶν δύο Θεσσαλονικέων ἀποστόλων τῶν Σλάβων.

Οἱ πληροφορίες μας γιά τόν Κλήμη προέρχονται κυρίως ἀπό δύο βίους του, ἕναν ἐκτενῆ καί ἕναν σύντομο, πού συντάχθηκαν ὁ πρῶτος ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπο Ἀχρίδος Θεοφύλακτο (11ος – 12ος αἰ.) καί ὁ δεύτερος ἀπό τόν ἐπίσης ἀρχιεπίσκοπο Ἀχρίδος Δημήτριο Χωματιανό (πρῶτο μισό 13ου αἰ.).

Τήν ἐθνικότητα τοῦ Κλήμεντος τήν ἀναφέρει μόνο ὁ Χωματιανός. «Καταγόταν», γράφει, «ἀπό τοὺς εὐρωπαϊούς Μοισούς, πού εἶναι γνωστοί στόν περισσότερο κόσμο ὡς Βούλγαροι».

Γιά τά πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του δέν υπάρχουν παρά περιστασιακές μαρτυρίες. Ὁ Θεοφύλακτος σημειώνει ἀπλά καί ἀόριστα πῶς ἦταν μαθητής καί ἀκόλουθος τοῦ ἁγίου Μεθοδίου «ἀπό τήν τρυφερή του νιότη καί εἶχε παρακολουθήσει μέ τά ἴδια του τά μάτια ὅλα ὅσα εἶχε κάνει ὁ δάσκαλός του». Γενικά πιστεύεται πῶς γεννήθηκε γύρω στά 840. Ἔτσι, ἂν θεωρήσουμε πῶς ἡ φράση «τρυφερή νιότη» ἀναφέρεται σέ μίαν ἡλικία μεταξύ δεκαἑξί καί δεκαοχτώ χρονῶν, θά πρέπει νά γνώρισε τόν Μεθόδιο στά 856-8, τότε δηλαδή πού ὁ τελευταῖος ἐγκατέλειψε τή λαμπρή σταδιοδρομία του στή βυζαντινή ἐπαρχιακή διοίκηση καί ἐγκαταβίωσε σέ μοναστήρι τοῦ Ὁλύμπου τῆς Βιθυνίας. Ἐκεῖ μᾶλλον ἐγίνε μαθητής του καί γνώρισε τόν ἀδελφῶ

Ἡ Τιμία Κάρα τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος Ἀχρίδος, ἡ ὁποία φυλάσσεται στήν Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Σκῆτης Βεροίας

του Κωνσταντίνου, πού λίγο ἀργότερα, ἀφήνοντας τήν ἔδρα τῆς Φιλοσοφίας στήν Κωνσταντινούπολη, ἦρθε νά ζήσει κοντά στόν Μεθόδιο, χωρίς πάντως νά γίνει μοναχός.

Πιθανότατα ὁ Κλήμης συνόδευσε, τό 860-861, τόν Κωνσταντίνου καί τόν Μεθόδιο στή γνωστή ἀποστολή τους στή χώρα τῶν Χαζάρων καί παραβρέθηκε στήν ἀνεύρεση τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης στήν Κριμαία. Τόν ἐπόμενο χρόνο, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, μόχθησε μαζί μέ ἄλλους ἐπίλεκτους μαθητές τῶν δύο ἀδελφῶν γιά τή διαμόρφωση τοῦ γλιγολιτικοῦ ἀλφαβήτου καί τή μετάφραση ἐκκλησιαστικῶν κειμένων στή σλαβονική.

Γιά τά ἐπόμενα πέντε χρόνια (863 ἕως 868) δέν ἀναφέρεται στίς πηγές. Εἶναι βέβαιο, ὡστόσο, ὅτι συνόδευσε τοὺς δασκάλους του στή Μοραβία καί τοὺς στήριξε στήν προσπάθειά τους νά ἐφοδιάσουν τοὺς Μοραβούς μ' ἕναν πλήρη κύκλο ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν σέ σλαβονική μετάφραση, νά ἐκπαιδεύσουν τόν ἐγχώριο σλαβόφωνο κληῖρο, νά ἐξουδετερώσουν τίς ἀντιδράσεις τῶν φραγκολατίνων κληρικῶν, πού ἐναντιώνονταν στή χρήση τῆς σλαβονικῆς γλώσσας στό κήρυγμα καί τή λατρεία, ἐπειδή τάχα μόνο τρεῖς γλώσσες ἦταν ἱερές, ἡ ἑβραϊκή, ἡ ἑλληνική καί ἡ λατινική (αἱρετικοί Τριγλωσσίτες).

Ἔστερ' ἀπό τριάμισι σχεδόν χρόνια παραμονῆς στή Μοραβία (863-867), ὁ Κωνσταντίνος καί ὁ Μεθόδιος ἀποφάσισαν νά μεταβοῦν στήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά χειροτονηθοῦν ἐκεῖ οἱ μαθητές τους. Ἔνας ἀπ' αὐτοὺς πού θά χειροτονοῦνταν ἦταν ἀσφαλῶς καί ὁ Κλήμης. Πῆραν, λοιπόν, τόν δρόμο γιά τή Βασιλεύουσα. Περνώντας ἀπό τήν Παννονία (σημερ. νοτιοδυτική Οὐγγαρία), ὁ ἡγεμόνας Κότσελ τοὺς κράτησε κάμποσο καιρό, γιά νά διδαχθεῖ τή σλαβονική γραφή. Πρὶν φύγουν, τοὺς παρέδωσε καί πενήντα μαθητές, γιά νά τοὺς διδάξουν. Μέ τή μεγάλη αὐτή συνοδεία συνέχισαν τόν δρόμο τους.

Ἐμφανικά, ὅμως, οἱ πολιτικές συνθήκες στήν Ἀνατολή ἀλλοίωσαν. Ἄφενός, ὁ ἡγεμόνας τῶν Βουλγάρων Βόρις (852-889), μετὰ τήν ἄρνηση τοῦ Μεγάλου Φωτίου νά στέρξει στήν πρόωρη ἀνακήρυξη τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας σέ αὐτοκέφαλο πατριαρχεῖο, ἔδιωξε ἀπό τή χώρα του τοὺς βυζαντινοὺς ἱεραποστόλους καί στή θέση τους κάλεσε φραγκολατίνους. Ἔτσι, τό ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας δέν ἦταν πρόσφορο γιά διέλευση.

Ἄφετέρου, ὁ αὐτοκράτορας Μιχαήλ Γ' δολοφονήθηκε καί ὁ Μέγας Φώτιος ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν πατριαρχικό θρόνο. Τόν πρῶτο ἀντικατέστησε ὁ Βασίλειος Α' Μακεδῶν (867-886) καί τόν δεύτερο ὁ Ἰγνάτιος (847-858, 867-877). Μετὰ τά γεγονότα αὐτά, ὁ Κωνσταντίνος καί ὁ Μεθόδιος ἔκριναν σκόπιμο νά κατευθυνθοῦν ὄχι πρὸς τήν Κωνσταντινούπολη ἀλλὰ πρὸς τή Ρώμη, καθώς μάλιστα ὁ πάπας Νικόλαος Α' (858-867) τοὺς εἶχε πρόσφατα προσκαλέσει.

Ἐκίνησαν, λοιπόν, παίρνοντας μαζί τους καί τά λείψανα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης. Ὡσπου νά φτάσουν, ὅμως, στήν ἔδρα τοῦ πάπα, ὁ Νικόλαος πέθανε. Ὁ διάδοχός του Ἀδριανός Β' (868-872), μαθαίνοντας ὅτι ἔφερναν τά λείψανα τοῦ ἁγίου προκατόχου του, τοὺς ἐπιφύλαξε λαμπρὴ ὑποδοχή. Ἀφοῦ μέ σειρά πράξεων του δικαίωσε ἀπόλυτα τή χρήση τῆς σλαβονικῆς γλώσσας στή λατρεία, χειροτόνησε ἱερέα τόν Μεθόδιο. Δύο ἄλλοι ἐπίσκοποι, ὁ Πόρτου Φορμόζος καί ὁ Βελλητριῖο Γαυδέριχος, χειροτόνησαν μαθητές τῶν δύο ἀδελφῶν, ἀνάμεσά τους καί τόν Κλήμη.

Στή Ρώμη, στίς 14 Φεβρουαρίου τοῦ 869, κοιμήθηκε ὁ Κωνσταντίνος, ἀφοῦ πρῶτα ἔγινε μοναχός καί ὀνομάστηκε Κύριλλος. Ὅσο γιά τόν Μεθόδιο, ὁ πάπας τόν ἔστειλε ὡς πρεσβύτερο του στίς σλαβικές ἡγεμο-

νίες της Κεντρικής Ευρώπης (Παννονία, Μοραβία, Σλοβακία). Σέ έπιστολή του πρὸς τοὺς ἡγεμόνες Κότσελ, Ραστισλάβο καὶ Σφεντοπούηκ, ὀρίζει ὡς διδασκαλὸ του τὸν Μεθόδιο, δέχεται τίς μεταφράσεις καὶ τὴν τέλεση τῆς Λειτουργίας στὴ σλαβονικὴ καὶ προτρέπει νὰ ἀποκόπεται κάθε χριστιανὸς πού ἀντιδρᾷ σ' αὐτὴν τὴν πρακτικὴ. Λίγο ἀργότερα ὁ Κότσελ θὰ στείλῃ τὸν Μεθόδιο μὲ συνοδεία εἴκοσι ἐπίσημων ἀνδρῶν στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ τὸν χειροτονήσει ὁ πάπας ἐπίσκοπο. Μετὰ τὴ χειροτονία, ὁ Μεθόδιος, ὡς ἀρχιεπίσκοπος Παννονίας, ἐγκαταστάθηκε στὸ Σίρμιο.

Τὸ γεγονός αὐτό, ὅμως, ἐξόργισε τοὺς Φράγκους κληρικούς τῆς περιοχῆς, πού φοβήθηκαν ὅτι θὰ ἔχαν τὰ προνόμια τους. Γι' αὐτό, τὴν ἀνοιξη τοῦ 870, συνέλαβαν τὸν ἅγιο καὶ τὸν ὀδήγησαν σὲ δίκη ἀπὸ σύνοδο τοπικῶν ἐπισκόπων. Τὸν καταδίκασαν γιὰ σφετερισμὸ ἐπισκοπικῶν δικαιωμάτων καὶ τὸν φυλάκισαν γιὰ δύομισὶ χρόνια στὴ Σουαβία. Μόλις τὸ 873 ὁ πάπας Ἰωάννης Η' (872-882), μαθαίνοντας τὴν τύχη τοῦ ἡγιάτου του, πίεσε τοὺς Φράγκους ἐπισκόπους νὰ τὸν ἀποφυλάκισουν.

Στὰ τελευταῖα του χρόνια ὁ ἅγιος, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μαθητῆ του Κλήμη, ἀσχολήθηκε συστηματικὰ μὲ τὴ μετάφραση. Μετέφρασε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπιλεγμένα κείμενα Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕναν Νομοκάνονα.

Ἀποβιώνοντας, στίς 6 Ἀπριλίου τοῦ 885, ὑπέδειξε ὡς διάδοχό του τὸν μαθητὴ Γοράσδο. Δυστυχῶς, ὅμως, ὁ πανοῦργος Φράγκος ἐπίσκοπος τῆς Νίτρας Γουϊτσινγκ φαίνονταν τώρα ἀποφασισμένος νὰ πετύχει τὴν κατάργηση τῆς σλαβονικῆς Λειτουργίας στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη. Ἐξί μῆνες, λοιπόν, μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, πῆγε στὴ Ρώμη καὶ συνάντησε τὸν πάπα Στέφανο Ε' (885-891), ὁ ὁποῖος πίστεψε τίς συκοφαντίες του σὲ βάρος τοῦ ἁγίου καὶ τῶν μαθητῶν του. Παραμέρισε, λοιπόν, τὸν Γοράσδο καὶ ἀναγνώρισε τὸν Γουϊτσινγκ ὡς διάδοχο τοῦ Μεθοδίου. Συνάμα ἀπαγόρευσε ἐκ νέου τὴν τέλεση τῆς Λειτουργίας στὴ σλαβονικὴ.

Ἡ ἀντιπαράθεση τῶν ὁπαδῶν τοῦ Γουϊτσινγκ καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Μεθοδίου κορυφώθηκε μὲ τὸ ξέσπασμα δημόσιων διαλόγων γιὰ τὸ θεολογικὸ ζήτημα τοῦ Filioque. Ὁ Κλήμης καὶ ὁ Γοράσδος ἀνέλαβαν τὸ ἔργο τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ὀρθῆς πίστεως. Δύο φορές ἀνέπτυξαν τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία σὸ θε-

μα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος: Ἔκαναν μιὰ πρώτη ἐκτενὴ ὁμιλία στὸν φραγκικὸ κληρὸ καὶ μιὰ δευτέρη σύντομη στὸν ἡγεμόνα Σφεντοπούηκ.

Ἡ διαμάχη σύντομα κατέληξε στὴ βία. Ἄνθρωποι τοῦ Γουϊτσινγκ χτύπησαν τοὺς ὑποστηρικτὲς τοῦ Κλήμη καὶ τοῦ Γοράσδου, ἐνῶ ὁ ἴδιος κατηγορήσε τοὺς Ὀρθοδόξους στὸν ἡγεμόνα ὅτι εἰσάγουν αἰρετικές διδασκαλίες καὶ ὅτι προετοιμάζουν στάση ἐναντίον του. Ὁ τραχὺς Σφεντοπούηκ ἔλιψε τὸ δογματικὸ πρόβλημα μὲ τρόπο μεσαιωνικὸ: Δῆλωσε ὅτι θὰ παρέδιδε τὴν ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς ναοὺς στὴν ὁμάδα ἐκείνη, πού πρώτη θὰ ὀρκιζόταν ἐνώπιόν του ὅτι πιστεύει ὀρθά. Οἱ Φράγκοι, ἐπειδὴ ἦταν κατήγοροι, εἶχαν δικαίωμα νὰ ὀρκιστοῦν πρώτοι. Ἔδωσαν, λοιπόν, ὄρκο γιὰ τὴν ὀρθή πίστη τους καὶ πῆραν στὰ χέρια τους τὴν Ἐκκλησία τῆς Μοραβίας!

Ἔστερα, μὲ τὴ βοήθεια τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, ἐπιδόθηκαν σὲ ὄργιο διωγμῶν τῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, πού ἀριθμοῦσαν γύρω στοὺς διακόσιους ἱερεῖς καὶ διακόνους. Τοὺς χτυποῦσαν, τοὺς λήστευαν, τοὺς ἔσερναν γυμνοὺς πάνω σ' ἀγκάθια. Τοὺς νεότερους τοὺς πούλησαν ὡς δούλους στοὺς Ἑβραῖους, οἱ ὁποῖοι τοὺς μετέφεραν στὴ Βενετία. Τοὺς ἡγέτες τους – Γοράσδο, Κλήμη, Ναούμ, Λαυρέντιο καὶ Ἀγγελῆριο – τοὺς ἔριξαν στὴ φυλακὴ καὶ λίγο ἀργότερα τοὺς ἀπέλασαν ἀπὸ τὴ χώρα. Δέν εἶναι γνωστὸ τί ἀπέγιναν ὁ Γοράσδος καὶ ὁ Λαυρέντιος. Οἱ ἄλλοι τρεῖς πέρασαν τὸν ποταμὸ Ἴστρο (Δούναβη) μὲ μιὰ πρόχειρη σχεδία, φτιαγμένη ἀπὸ τρεῖς κορμούς φλομμουριάς δεμένους μεταξύ τους μὲ σχοινιά ἀπὸ φλοιοὺς, καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ 885-6, γυμνοὶ καὶ ἐξαντλημένοι, ἔφτασαν σὸ Βελιγράδι, πού τότε ἀνήκε στὴ βουλγαρικὴ ἐπικράτεια. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς πόλης Βοριτάκανος, ἀφοῦ συνῆλθαν κάπως ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα, τοὺς ἔστειλε στὴν πρωτεύουσα τοῦ Βουλγαρικοῦ Κράτους Πλίσκα.

Μὲ τὴ μετάβαση τοῦ Κλήμεντος στὴν Πλίσκα ἀνοίγει τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τῆς ζωῆς του καὶ ἀσφαλῶς τὸ καλύτερο τεκμηριωμένο, καθὼς τόσο ὁ Θεοφύλακτος ὅσο καὶ ὁ Χωματιανὸς παρέχουν πολὺτιμες πληροφορίες γι' αὐτὴν τὴν περίοδο.

Ὁ ἡγεμόνας τῆς Βουλγαρίας Βόρις ὑποδέχθηκε μὲ θέρμη καὶ ἱκανοποίηση τοὺς ἱεραποστόλους, πού βρῆκαν κατάλυμα κοντὰ σὲ τοπικοὺς ἀρχόντες καὶ εἶχαν τακτικὲς συσκέψεις μὲ τὸν μονάρχη καὶ τοὺς

συμβούλους του. Έδώ οι συνθήκες ήταν κατάλληλες για την απρόσκοπτη συνέχιση του ιεραποστολικού, διδασκαλικού και μεταφραστικού έργου τους.

Σέ λίγο οι τρεις Άγιοι άκολούθησαν ο καθένας τόν δικό του δρόμο. Ο Άγγελάριος πέθανε λίγο μετά την άφιξή τους στή Βουλγαρία. Ο Ναούμ παρέμεινε στήν Πλίσκα. Καί ο Κλήμης, ο άδιαμφισβήτητος πιά ήγέτης τών μαθητών του Κυρίλλου καί του Μεθοδίου, στάλθηκε ως ιεραπόστολος σέ μιάν ευαίσθητη έπαρχία, στό δυτικό τμήμα τής βουλγαρικής επικράτειας, τήν Κουτμιτζίνιτσα. Περιλάμβανε τήν περιοχή τών λιμνών τής Δυτικής Μακεδονίας καί μεγάλο μέρος τής Κεντρικής Άλβανίας.

Έφτά χρόνια, από τό 886 ως τό 893, έμεινε εκεί ο άγιος καί έργάστηκε ως κήρυκας καί δάσκαλος. Ο Βόρις του είχε παραχωρήσει τρία σπία σέ ισάριθμες πόλεις, τήν Άχρίδα, τή Δεάβολη καί τή Γλαβινίτσα, πού άποτελοΰσαν τά κέντρα τής διδασκαλίας του. Μέρος του χρόνου του ανάληνε κηρύσσοντας τό Ευαγγέλιο στους ειδωλολάτρες, πού ήταν πολλοί ανάμεσα στους Σλάβους καί τους Άλβανούς εκείνης τής περιοχής. Ο Χωματιανός γράφει ότι οι λόγοι του άσκοΰσαν μεγάλη γοητεία στους άκροατές του. Καί ο Θεοφύλακτος περιγράφει τή διδακτική μέθοδό του: 'Η διδασκαλία τής γραφής γινόταν σέ τρία στάδια. Στήν άρχή ο άγιος μάθαινε στά παιδιά νά σχεδιάζουν τό σχήμα μεμονωμένων γραμμάτων (του γλαγολιτικού, βέβαια, άλφαβήτου)· μετά τους έξηγοΰσε τή σημασία τής λέξης πού αυτά είχαν γράψει· καί, τέλος, καθοδηγοΰσε τά χέρια τους σέ μιά κίνηση συνεχούς γραφής. Οι ικανότεροι μαθητές επιλέγονταν για ν' άκολουθήσουν άνωτερη εκκλησιαστική εκπαίδευση καί, τελικά, νά χειροτονθοΰν. Αυτοί, σύμφωνα μέ τόν Θεοφύλακτο, ήταν τρισήμιση χιλιάδες! Ο άριθμός είναι, πραγματικά, έντυπωσιακός. Πρόκειται για «ένα εκπαιδευτικό έγχείρημα σχεδόν μοναδικό στον Μεσαίωνα» (R. Browning).

Καί οι δύο βιογράφοι μās ήνε ότι ο Κλήμης είχε μεγάλη κλίση στή μοναστική ζωή. Δέν γνωρίζουμε πότε περιβλήθηκε τό μοναχικό σχήμα, αλλά ή στενή του σχέση μέ τόν άγιο Μεθόδιο δηλώνει ότι αυτό έγινε ωρίς. Στήν Κουτμιτζίνιτσα ίδρυσε ένα μοναστήρι αφιερωμένο στον άγιο Παντελεήμονα. Στά τελευταία του χρόνια, όποτε μπορούσε, άποσυρόταν εκεί για ήσυχία καί προσευχή. Τό μοναστήρι αυτό,

σέ μικρή άπόσταση από τίς άκτές τής λίμνης Άχρίδας, έγινε σπουδαίο κέντρο εκπαιδεύσεως του έγχώριου κλήρου.

Τό 893 ο βασιλιάς τών Βουλγάρων Συμεών (893-927), τρίτος γιός καί δεύτερος διάδοχος του Βόρι, κάλεσε τόν άγιο στήν Πρεσθλάβα, νέα πρωτεύουσα του Βουλγαρικού Κράτους, καί τόν διόρισε έπίσκοπο Δρεμβίτζας ή Βελίτζας. «Καί έτσι, στήν περιοχή πού μιλιόταν ή βουλγαρική γλώσσα, γίνεται πρώτος έπίσκοπος ο Κλήμης... Βρίσκοντας τό λαό χωρίς καθόλου γνώση του θείου λόγου καί τής Άγίας Γραφής καί άδιαπαιδαγώγητο στά πνευματικά ζητήματα, ... τροφή καί τρυφή του έκανε τή φροντίδα γι' αυτόν. Πάντοτε δίδασκε, πάντοτε έβαζε τά πράγματα σέ τάξη, διορθώνοντας τήν άγνοια, στολίζοντας τήν άκοσμία, τοίς πási τά πάντα γινόμενος, ανάλογο μέ τήν προσωπική άνάγκη του καθενός, καθοδηγώντας τόν κλήρο σέ ζητήματα εκκλησιαστικής ευταξίας, ψαλμωδίας καί ευχών... Στήριζε τίς πεποιθήσεις του λαού πάνω στήν πέτρα τής σωστής χριστιανικής θρησκείας καί τους δημιουργοΰσε τά θεμέλια τής πίστεώς τους... Όμως δέν παραμελοΰσε νά τρέφει καί σωματικά όσους έβρισκε νά στεροΰνται τήν υλική τροφή. Γιατί, αν δίδασκε μόνο, δέν θά ήταν πέρα για πέρα μιμητής του Χριστού, ο όποιος, μαζί μέ τή διδασκαλία, πρόσφερε καί ψωμί στους άχάριστους άνθρώπους. Γι' αυτό καί ο Κλήμης ήταν πατέρας τών όρφανών καί βοηθός τών χηρών, φροντίζοντας γι' αυτούς μέ κάθε τρόπο. 'Η πόρτα του ήταν διάπλητα άνοιχτή για τους φτωχούς καί κανένας ξένος δέν έμνε έξω». Επιπλέον, «καθώς όλόκληρη ή Βουλγαρία ήταν γεμάτη άγρια δέντρα καί δέν είχε ήμερους καρπούς, έκανε καί τοΰτο τό καλό: Έφερε από τή χώρα τών Έλλήνων ήμερα δέντρα κάθε λογής καί ήμέρωσε τά άγρια μέ έμβολιασμούς». (Θεοφύλακτος Άχρίδος). Άλλά καί μέ θαυματουργίες ευεργετοΰσε ο Άγιος τόν λαό του. Ένα θαΰμα του αναφέρει ο πρώτος βιογράφος του: «Ο Κλήμης από τή Γλαβινίτσα πήγαινε στήν Άχρίδα, για νά διαπιστώσει αν οι εκεί Χριστιανοί ήταν υγιείς στήν ψυχή καί στηρίζονταν σαν σέ βακτηρία στον φόβο του Θεού, αλλά καί για νά βρεθεί μέσα στό μοναστήρι, πιό κοντά στον Θεό... Καθώς βάδιζε, έπεσαν μπροστά του δύο παράλυτοι – ο ένας έπασχε καί από τύφλωση – καί συγκίνησαν τή γεμάτη συμπόνια ψυχή του. Όσο,

ὅμως, ἦταν πονετικός, ἄλλο τόσο ἦταν καί ταπεινός.

Περισσότερη ἔγνοια εἶχε νά μή γίνει γνωστή ἡ θαυματουργία του, παρά νά γίνουν καλὰ οἱ παράλυτοι. Ἄφοῦ, λοιπόν, κοίταξε γύρω του καί δέν εἶδε κανέναν, σήκωσε τὰ μάτια του στόν οὐρανό καί τὰ ἅγια χέρια του σέ προσευχή, τράβηξε πρὸς τὰ κάτω τή θεία βοήθεια καί ἄγγιξε τὰ παράλυτα σώματα. Τό ἄγγιγμά του τὰ ἔκανε νά δυναμώσουν καί νά συναρθρωθοῦν... Καί γιά κείνον πού ἦταν καί τυφλός, ἀνέτειλε ἄμεση θεραπεία. Καί βλέποντας φῶς, δόξαζε μεγαλόφωνα τόν Κύριο. Δέν ἐμελλε, ὅμως, νά μείνει ἀπαρατήρητο τό θαῦμα. Τό εἶδε ἕνας ἀπό τοὺς ἀκολουθούς τοῦ Ἁγίου, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀργότερα τό κατάλαβε, καθὼς ἔτρεχε νά κρυφτεῖ στό κελί του, τόν ἀποπῆρε καί τόν μάλωσε αὐστηρά, σάν νά εἶχε κάνει κάτι κακό, καί τόν πρόσταξε, ὅσο θά ζοῦσε, νά μή διηγηθεῖ σέ κανέναν τό γεγονός».

Ὁ Θεοφύλακτος κάνει λόγους καί γιά τή συγγραφική παραγωγή τοῦ Ἁγίου. «Ἐπειδή», γράφει, «εἶχε ὑπόψη του τήν ἀμορφωσιά τοῦ λαοῦ καί τή δυσκολία του στήν κατανόηση τῶν Γραφῶν, ...γκρέμιζε τὰ τεῖχνα τῆς ἀμάθειας μ' αὐτόν τόν τρόπο: Συνέθεσε λόγους ἀπλοῦς καί σαφεῖς, δίχως βαθιές ἔννοιες καί δίχως τίποτε τό περίτεχνο, λόγους τέτοιους πού νά τοὺς καταλαβαίνει καί ὁ πιό ἀμόρφωτος Βούλγαρος.

Μ' αὐτοὺς ἔθρεψε τίς ψυχές τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ποτίζοντας γάλα ἐκείνους πού δέν μπορούσαν νά δεχθοῦν στέρεη τροφή. Ἔτσι ἔγινε ἄλλος Παῦλος γιά τοὺς Κορινθίους τῆς Βουλγαρίας». Ἐκτός ἀπό ὀμιλίες καί λόγους σέ ἑορτές καί σέ Ἁγίους, ἔγραψε συναξάρια καί ἐκκλησιαστικούς ὕμνους. Ἡ μεγαλύτερη συνεισφορά του στήν ὑμνογραφία, πάντως, ἦταν ἡ μετάφραση τοῦ Πεντηκοσταρίου.

Σέ προχωρημένη ἡλικία καί ἐξαντλημένος ὁ Ἅγιος θέλησε νά παραιτηθεῖ ἀπό τήν ἐπισκοπή. Μά ὁ βασιλιάς Συμεών, πού τόν θαύμαζε πολὺ, δέν τό δέχτηκε. Ἔτσι, ὁ ἱεράρχης διατήρησε ὡς τό τέλος τό ἀξίωμά του. Πρὶν κοιμηθεῖ, ἔκανε διαθήκη καί, μοιράζοντας στά δύο τὰ βιβλία του καί τὰ ὑπόλοιπα λιγιστά ὑπάρχοντά του, ἄφησε τὰ μισά στήν ἐπισκοπή καί τὰ ἄλλα μισά στό μοναστήρι του. Ἐναχώρησε γιά τὰ οὐράνια σκηνώματα στίς 27 Ἰουλίου τοῦ 916, σχεδόν ὀγδόοντα χρονῶν. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ πὼς ἡ τίμια κἀρα του μεταφέρθηκε, ἴσως στίς ἀρχές τοῦ 13ου αἰ., ἀπό τήν Ἀχρίδα στήν Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Σκῆτης Βεροίας, ὅπου βρίσκεται μέχρι σήμερα, εὐωδιάζοντας ἀδιάλειπτα καί θαυματουργώντας.

Μ.Σ.Π.

ΔΥΟ ΝΕΕΣ ΑΦΡΙΚΑΝΕΣ ΜΟΝΑΧΕΣ

Ἡ πανίερη περίοδος τοῦ ἐφετινοῦ Δεκαπενταύγουστου, ἔκλεισε μέ μιὰ ξεχωριστή εὐλογία γιά τήν τοπική μας Ἐκκλησία. Μέσα στήν κατανυκτική ἀτμόσφαιρα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὁ Μητροπολίτης μας κ. Μελέτιος, τέλεσε τίς μοναχικές κουρές δύο δόκιμων ἀδελφῶν. Οἱ δύο μοναχές ἔλαβαν τὰ ὀνόματα Δέσποινα καί Μαρία ἀντίστοιχα. Ὁ Σεβασμιώτατος ἀπηύθυνε στίς νέες μοναχές, πατρικές νουθεσίες εὐχόμενος μέ τό παράδειγμά τους καί τήν ἁγία βιωτή τους, νά ἀποτελοῦν σημεῖο ἀναφορᾶς καί φωτεινό ὁδοδείκτη ὄλων τῶν πιστῶν.

Ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Κατάνγκας

Οικονομική συμβολή του Γραφείου Έξωτερικῆς Ίεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας κατά τό Β΄ τρίμηνο τοῦ ἔτους 2016

Ἀπό τό Γραφεῖο Έξωτερικῆς Ίεραποστολῆς ἐστάλησαν στίς Ίεραποστολικές χώρες, τά κάτωθι ποσά:

Κένυα:

• Μισθοί 143 ἰθαγενῶν κληρικῶν	12.870
• Συντάξεις 18 κληρικῶν	810
	13.680 €

Μουάνζα:

• Μισθοί 43 ἰθαγενῶν κληρικῶν	3.870
• Ἐπιδόματα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένων	200
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	1.600
	5.670 €

Οὐγκάντα:

• Μισθοί 48 ἰθαγενῶν κληρικῶν	4.320
• Συντάξεις 9 κληρικῶν	405
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	1.675
	6.400 €

Κογκό:

• Μισθοί 40 ἰθαγενῶν κληρικῶν	3.600 €
-------------------------------	----------------

Μπουρούντι:

• Μισθοί 4 ἰθαγενῶν κληρικῶν	360 €
------------------------------	--------------

Μπραζαβίλ:

• Μισθοί 9 ἰθαγενῶν κληρικῶν	810 €
------------------------------	--------------

Καμερούν:

• Μισθοί 16 ἰθαγενῶν κληρικῶν	1.440
• Συντάξεις 4 κληρικῶν	180
• Ἐπίδομα ἱεραποστολικῶς ἐργαζομένου	200
	1.820 €

Τσάντ:

• Μισθοί 2 ἰθαγενῶν κληρικῶν	180 €
------------------------------	--------------

Γκάνα:

• Μισθοί 22 ἰθαγενῶν κληρικῶν	1.980
• Συντάξεις 7 κληρικῶν	315
	2.295 €

Ἄκτῆ Ἐλεφαντοστοῦ:

• Μισθός 1 ἰθαγενοῦς κληρικοῦ	90 €
-------------------------------	-------------

Σιέρα Λεόνε:

• Μισθοί 3 ἰθαγενῶν κληρικῶν	270 €
------------------------------	--------------

Νιγηρία:

• Μισθοί 23 ἰθαγενῶν κληρικῶν	2.070
• Συντάξεις 5 κληρικῶν	225
• Γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν	1.100
	3.395 €

Μπενίν:

• Μισθοί 5 ἰθαγενῶν κληρικῶν	450
• Συντάξεις 2 κληρικῶν	90
	540 €

Μαδαγασκάρη:

• Μισθοί 31 ἰθαγενῶν κληρικῶν	2.790
• Ἐπίδομα ἱεραπ. ἐργαζομένου	200
	2.990 €

ἀπό τή θεωρία στήν πράξη

Ζάμπια:

- Μισθοί 2 ιθαγενῶν κληρικῶν 180 €

Μαλάουι:

- Μισθοί 5 ιθαγενῶν κληρικῶν 450
- Γιά τό ιεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν 3.500
- 3.950 €

Κοιουέζι:

- Μισθοί 61 ιθαγενῶν κληρικῶν 5.400
- Συντάξεις 3 κληρικῶν 135
- Ἐπιδόματα ιεραπ. ἐργαζομένων 200
- 5.825 €

Ζιμπάμπουε:

- Μισθοί 7 ιθαγενῶν κληρικῶν 630 €

Μοζαμβίκης

- Μισθός 1 ιθαγενοῦς κληρικοῦ 90 €

Ντάρ Ἐς Σαλαάμ

- Μισθοί 17 ιθαγενῶν κληρικῶν 1.530 €

Κορέα:

- Μισθοί 8 ιθαγενῶν κληρικῶν 720
- Ἐπίδομα ιεραποστολικῶς ἐργαζομένου 200
- 920 €

Ἰνδία:

- Μισθοί 11 ιθαγενῶν κληρικῶν 990
- Ἐπίδομα ιεραπ. ἐργαζομένου 200
- 1.190 €

Ἰνδονησία:

- Μισθοί 9 ιθαγενῶν κληρικῶν 810 €

Φιλιππίνες:

- Μισθοί 8 ιθαγενῶν κληρικῶν 720 €

Χόνγκ Κόνγκ:

- Γιά τό ιεραποστολικό ἔργο ἐκ δωρεῶν 1.000 €

Στιγμιότυπο ἀπό τή θεία Λειτουργία στή νησιά Φίτζι. Διακρίνονται οἱ δύο ντόπιοι ἱερεῖς καί ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ν. Ζηλανδίας κ. Ἀμφιλόχιος

Ἐπινομή πτυχίων στό Ὁρθόδοξο Πανεπιστήμιο τοῦ Κονγκό

Ὅπως κάθε χρόνο, στά τέλη τοῦ μηνός Ἰουλίου, ἡ Θεολογική Σχολή τοῦ Ὁρθόδοξο Πανεπιστημίου τοῦ Κονγκό, ἀπονέμει κατά τή διάρκεια τῆς τελετῆς ἀποφοίτησης τοὺς σχετικούς τίτλους σπουδῶν στοὺς πτυχιούχους φοιτητές τῆς. Ἔτσι καί ἐφέτος, μέ τήν εὐλογία καί τίς εὐχές τοῦ Μακ. Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κ. Θεοδώρου Β΄, ὁ ὁποῖος ποικιλοτρόπως συμπαραστέκεται στό ἔργο τῆς Σχολῆς, ἔγινε ἡ ἀπονομή τῶν πτυχίων στοὺς ἀποφοίτους.

Τό πρωί τῆς Κυριακῆς 31 Ἰουλίου τελέστηκε ἀρχιερατική θεία Λειτουργία στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ἐντός τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Πανεπιστημίου. Στή Λειτουργία προεξῆρχε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάσας κ. Νικηφόρος, μέ συλλειτουργοὺς τοῦ πολλοῦ κληρικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Στό Ἱερό Βῆμα, ἐπίσης, συμπροσευχόταν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πενταπόλεως κ. Ἰγνάτιος. Τό δεξιό ἀναλόγιο πλαισίωσαν οἱ πτυχιούχοι φοιτητές καί τό ἀριστερό οἱ φοιτητές καί μαθητές ἀπό τήν ἐνορία τῆς Ἁγίας Βαρβάρας.

Μετά τό πέρας τῆς θείας Λειτουργίας, στήν Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, πραγματοποιήθηκε ἡ καθιερωμένη τελετή καί ἐκδήλωση πρός τιμή τῶν πτυχιούχων φοιτητῶν καί ταυτοχρόνως ἡ ἐπίδοση τῶν πανεπιστημιακῶν τίτλων.

Ὁ Μητροπολίτης Κισάσας μετέφερε τήν ἀγάπη καί τίς εὐχές τοῦ Μακαριωτάτου πρός τοὺς νέους πτυχιούχους καί ὄλους τοὺς παρισταμένους. Ἀκοιούθως οἱ φοιτητές ἔψαλλαν μέ ἐνθουσιασμό τή φῆμη τοῦ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας. Ὁ Σεβασμιώτατος, ἐπίσης, δέν παρέλειψε νά εὐχαριστήσῃ ὄλους τοὺς δωρητές πού συνέδραμαν καί ἐφέτος στή λειτουργία τῆς Σχολῆς. Τόσο ὁ ἴδιος, ὅσο καί ὁ Σεβ. Πενταπόλεως, ἀναφέρθηκαν

στὶς προσπάθειες πού κατεβλήθησαν γιά τήν ἴδρυση καί τή διατήρηση τῆς Σχολῆς, παρά τίς ἐμφανεῖς ἐπιπτώσεις τῆς οικονομικῆς κρίσης.

Ὁ ἐκπρόσωπος τῶν πτυχιούχων φοιτητῶν ἀναφέρθηκε στήν πενταετή φοίτησή τους στό Ὁρθόδοξο Πανεπιστήμιο καί ἐξέφρασε τίς εὐχαριστίες ὄλων τῶν συμφοιτητῶν του, πρός ὄλους ἐκείνους πού μέ ὅποιονδήποτε τρόπο συνέβαλαν στίς σπουδές τους καί κυρίως στήν κατά Θεόν προκοπή τους.

Στήν τελετή παραβρέθηκαν ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας Κισάσας κ. Ἀλέξανδρος Τασούλης, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας Κισάσας κ. Γεώργιος Ἀντύπας, ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας κ. Μέντος Ζοάνου, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Δημάρχου Mont Ngafula κ. Bavon Mafuta, ὁ ἀντιπρύτανης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Theodore Fumunzanza, οἱ ὁποῖοι ἀπνύθουν χαιρετισμό, οἱ καθηγητές τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ὁρθόδοξο Πανεπιστημίου, οἱ συνεργάτες τῆς Μητροπόλεως Ἀρχιμ. π. Θεοδόσιος Τσιτσιβός καί κ. Δημήτριος Βαμβκάς καθῶς καί κληρικοί, μοναχοί, καθηγητές, φοιτητές ἀλλιά καί πιστοί τῆς περιοχῆς.

Ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Κισάσας

Ὁμαδικές βαπτίσεις νεοφώτιστων

Προστέθηκαν στό πλήρωμα τῆς τοπικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, διά τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἑκατὸν δεκαοκτώ (118) νέοι πιστοί. Τό Μυστήριο τέλησε τήν 11^η Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μπουρούντι καί Ρουάντας κ. Ἰννοκέντιος. Μετά τή Βάπτισμα τελέστηκε Ἀρχιερατική θεία Λειτουργία, μετά τό τέλος τῆς ὁποίας ἡ παραδοσιακή ὁμάδα χορευτῶν "Abatarutinya" διασκέδασε τοὺς παρευρισκομένους.

Ἀπό τήν Ἱερά Ἐπισκοπή Μπουρούντι καί Ρουάντας

«τῶν δέ μαθητῶν καθὼς ἡμπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς... ἀδελφοῖς»

(Πράξ. ια΄ 29)

Ἀπὸ 01-04-2016 ἕως 30-06-2016 προσφέρθηκαν στὸ Γραφεῖο Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τὰ παρακάτω χρηματικὰ ποσὰ γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ἀπὸ τοὺς:

Ananiadis Maria 660,45 • Ἀδελφὸ Π. 150 • Ἀδελφότητα «Ἡ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ» 500 • Ἀθανασίου Ἀθαν. 50 • Ἀθανασίου Δέσποινα 30 • Ἀλεξανδρίδη Δ. 30 • Ἀλεξάνδρου Ἰωάννη 100 • Αναργύρου Σοφία 10 • Αναστασίου Ζωή 50 • Αναστασίου Μαγδαληνή 10 • Αναστασίου Γ. 30 • Ἀνδρεάδη Δημοσθένη 100 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2043) 20 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1750) 100 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 1573) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1226, 1292, 1691, 2008, 2050) 750 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1430) 300 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1296, 1747, 2052) 140 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1322) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1556) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1169) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1711) 140 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1291) 200 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1248) 120 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1977) 70 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1227) 500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1658, 1659) 100 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1272, 2049) 200 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 1489) 150 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 1559) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1241) 1.000 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1120) 400 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1222) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1702) 10 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1708) 20 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 1554) 90 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1276)

10 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1269) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1267) 10 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1261) 20 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1256) 500 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1255) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1752) 60 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1758) 10 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 1562) 97 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2009) 100 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1187) 350 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 1566) 90 • Ἀποστολίδου Δόμνα 50 • Ἀραπατζίδου Σταυρούλα 300 • Ἀργέντο Κυ-

40 • Γαργαλή Νικόλαο 250 • Γάσπαρη Χαρούλα 10 • Γαυρίδου Σοφία 100 • Γερογιώργη Ἀναστασία 70 • Γερομόσχου Ἐλένη 10 • Γεωργιάδη Παναγιώτη 20 • Γεωργοτὰ Γεράσιμο 50 • Γεωργουλιὰ Ἀνδρέα 10 • Γιαννάκη Γεώργιο 10 • Γιαννοπούλου Ἐλένη 50 • Γιαννοπούλου Παναγιώτα 10 • Γκρίλη Ἀθανάσιο 20 • Γουργούρα Ἀγγελική 20 • Γραμματικὸ Ἀλεξάνδρα 300

• Γρηγοριάδη Χρῆστο 50 • Δαμιανὸ Ἀναστάσιο 50 • Δανιηλίδη Χρῆστο 5 • Δεληγιάννη Χριστόδουλο 10 • Δελλή Νικόλαο 20 • Δημακοπούλου Εὐαγγελία 30 • Δημητρακοπούλου Ἀντωνία 100 • Δημητριάδου Εὐπραξία 30 • Δημητρίου Φωτεινὴ 60 • Δημούλη Φρειδερίκη 20 • Διακοδημήτρη Π. 50 • Διαλησμά Κική 100 • Δόξα Παναγιώτα 100 • Δρακάκη Μαθ. 40 • Δρακουλάκη Μενέλιος 50 • Δρόσου Βασιλική 20 • Ἐνοριακὸ Κέντρο Ἁγ. Νικολάου 150 • Εὐαγγελιάτου

Βάπτισμα στὴ Λαχώρη τοῦ Πακιστάν

Βασιλική 25 • Εὐθυμίου Γεώργιο 100 • Ζαφειρόπουλο 50 • Ζαφειρόπουλο Χρῆστο 90 • Ζηλιανὰκη Ἐλένη 50 • Ζησόπουλο Πέτρο 20 • Ἡλιάδη Κων/νο 5 • Ἡλιοπούλου Γεωργία 50 • Ἑσυχαστήριο «Οἱ ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΙ» 30 • Θαλασέλη Παναγιώτη 200 • Θεοδωρακάκη Ζωζώ 60 • Θηρεσία 25 • Κάβουρα Χρῆστο 200 • Κακαράτζα Ἀντώνιο 30 • Καθογεράκη Χριστίνα 16 • Καλοῦδη Γεωργία 50 • Καλιῦβα

• Ἀργυριάδου Βούλα 30 • Ἀσφή Ἐλένη 20 • Αἰβαζάκη Νίκη 30 • Βακαδάρη Ἰωάννη 45 • Βαρθαλή Χρῆστο 150 • Βασιλειάδου Ἀλίκη 30 • Βασιλογιαννακόπουλο Ἀντώνιο 100 • Βατίδου Ἐλένη 20 • Βαχλᾶ Θεανώ 30 • Βενιέρη Αἰκατερίνη 50 • Βέττα Γεωργία 40 • Βίγλη Πετρούλα 100 • Βιηλάκη Ἀργυρώ 20 • Βοηλονάκη Ἐλένη 30 • Βουκάλη Βούλα 10 • Βουκουλάκη Στέλλα 30 • Βυτανιώτη Ἀστερόπη

Ἑλένη 100 • Καμπούρη Χριστίνα 50 • Κανάκη Γεώργιο 20 • Κανδαράκη Ἀντώνιο 150 • Κάπη Ἀναστασία 80 • Καραβάν Εὐστράτιο 60 • Καραθεοδώρα Εἰρήνη 50 • Καραοιάνη Κων/νο 100 • Καραπάνο Παν. Κων/νο 15 • Καρατάσου Ἀλεξάνδρα 30 • Καρεμφύλλη Νικόλαο 15 • Κατηχ. Σχ. Ι.Ν. ΑΓ. ΦΩΤΕΙΝΗΣ Ν. Σμύρνης 350 • Κατσαφάνα Γεώργιο 30 • Κατσίρη Βασίλειο 20 • Κεραμιδάρη Παναγιώτα 17,5 • Κεραμιτζή Ἑλένη 50 • Κηπουροῦ Βασιλική 100 • Κληρονόμο Ἰωάννη 50 • Κοενάκη Ἱερόθεο 200 • Κοζώνη Γεώργιο 15 • Κομαρίμα Ἰωάννα 100 • Κονδύλη Βασιλική 10 • Κονδύλη Ἰω. 50 • Κοντοδήμου Κυρ. 775 • Κοντοδήμου Φαίδρα 75 • Κορδᾶ Ἀναστ. 25 • Κορίκη Μάχη 60 • Κούλη Ἀγάπη 200 • Κουμεντάκη Νικόλαο 10 • Κουινιάκη Ἰουλίτσα 100 • Κουπαράνη Στέργιο 46 • Κουσκουλίδη Ἀθ. 20 • Κουτσογιάννη Δ. 80 • Κουτσοδήμα Ἑλένη 10 • Κουτσουράκη Παντελεήμονα 50 • Κυριάζο Θεόδωρο 400 • Κυριακίδη Ἀντωνία 50 • Κυριακοπούλου Δάφνη 50 • Κωνσταντινίδου Ἑλεούσα Μαρία 50 • Κωνσταντοπούλου Βενέτα 30 • Κωνσταντοπούλου Βούλα 60 • Λεβεσάνο Νικόλαο 100 • Λειβαδοπούλου Ἀναστασία 40 • Λιβιεράτου Δημήτρα 50 • Μαζωνάκη Ἑλένη 100 • Μαϊλάμη Δημήτρα 5 • Μανιάτη Παναγιώτη 50 • Μάνου 50 • Μαντέλη Γεράσιμο 50 • Μαυροπούλου Αικατερίνη 100 • Μελεκίδου Ε. & Σ. 100 • Μέμμο Εὐανθία 50 • Μνήστη Γεώργιο 50 • Μονή ΑΓ. ΠΑΝΤΩΝ 50 • Μοσχοφίδου Εὐαγγελία 50 • Μοσχίδη Σάββα 25 • Μπάμπη Παναγιώτα 40 • Μπαρμπέρη Ἑλένη 20 • Μπαρσάκη - Λέρτα Φωτεινή 20 • Μπίκα Αἰγλή 50 • Μπιναρή Κων/νο 50 • Μπινίκο Νίκο

15 • Μποζόπουλο Κων/νο 50 • Μπουζάνη Σοφία 30 • Μυλωνᾶ Εὐαγγελία 50 • Μυλωνάκη Θεμιστοκλή 50 • Ναό ΑΓ. ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ Πετρ. 58,67 • Ναό ΑΓ. ΠΑΥΛΟΥ Νέων 10,09 • Νικιτέα Μαρία 6,53 • Νικολαΐδη Ἀθανάσιο 10 • Νικολόπουλο Ν.Γ. 100 • Ντουμάνη Σταματία 5 • Ὁμάδα Συμπαράστασης Ἱερ/λῆς Αἰγίου 400 • Παλαμίδα Λάζαρο 100 • Παντζοπούλου Ἀδαμαντία 50 • Παπαγιάννη Στυλ. 50 • Παπαγρηγορίου Στυλιανό

Διανομή ειδῶν πρῶτης ἀνάγκης στὴ Σιέρρα Λεόνε τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γουινέας

50 • Παπαδιά Μαρία 60 • Παπαδόπουλο Σισώη 400 • Παπαευθυμίου Ζωή 130 • Παπαθανασίου Ἀναστάσιο 20 • Παπαθανασίου Βασ. 30 • Παπαθανασίου Δημήτρα τοῦ Νικήτα 3.500 • Παπαϊωάννου 100 • Παπακωνσταντίνου Β. Νικόλαο 50 • Παπαϊωάννου Ἀγγελική 100 • Παππᾶ Φωτεινή 30 • Παρασκευοπούλου Ἀθηνᾶ 100 • Παρεκτζή Ἄννα 20 • Παρτάλη Ἑλισάβετ 180 • Παρταινέβελιο Ἀπ. 20 • Πασαλίδη Ἀναστάσιο 30 • Πατούνα Ἑμμ. 120 • Πατρικαλάκη Χαράλαμπο Τίτο 40 • Πατσαχάκη Στέλλα 40 • Πάτση Παναγιώτη 20 • Περισοράτη Κων/νο 100 • Πολυζαΐδου Ἰωάννα 20 • Πουλάκου Βασιλική 10.000 • Ραπανάκη Θεοδώρα 20 • Ριζάκη Στέργιο 60 • Σαββίδου Παναγιώτη 70 • Σαββίδου

Εἰρήνη 20 • Σακελλάρη Γεώργιο 150 • Σακιώτη Κων/νο 50 • Σαραβάνου Βασιλική 100 • Σαράντη Ἄννα 20 • Σαρόγλου Λάζαρο 50 • Σκαλιτσᾶ Δημήτριο 30 • Σκορδιλάκη Καπετανάκη Εὐαγγελία 200 • Σκρίνη Βαρβάρη 100 • Σολομωνίδου Ἀνδρομάχη 40 • Σόρρα Ἰωάννα 120 • Σουγιάννη Πηνελόπη 50 • Στάθη Αικατερίνη 20 • Σταματοπούλου Ρούσσου Ἄρτεμις 60 • Σταμέλο Σπυρίδωνα 10 • Στάτη Βασίλειο 10 • Σταῦρο Κων/νο 50 • Στεργίου Παναγιώτη 40 • Στρούμα Παντελή 500 • Σύλλογος «ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ» 300 • Σωτηροπούλου Μαρία 50 • Ταναϊτζόγλου Εὐαγ. 50 • Τάση Ἀναστασία 50 • Τασιοῦλη Μιλιτιάδη 1.000 • Ταταράκη Εὐαγγελία 20 • Τζιντζιο Γεώργιο 20 • Τζιντζιο Ὀλγα 20 • Τζουανάκη Εὐσέβια 20 • Τούση Ἄννα 200,5 • Τρελοπούλου Κούτου 50 • Τσαβαλακόγλου Α. Ἐλευθερία 40 • Τσαβοῦ Μαργαρίτα 100 • Τσανού Ἀθανασία 5 • Τσελιάγκου Λεμπιδάκη

Μαθαματενία 50 • Τσιλικα Σπυριδούλα 20 • Τσίρο Θεοφάνη 100 • Τσουμπλέκη Δημ. 100 • Ὑφαντῆ Ἰωάννη 30 • Ὑφαντῆ Ἰωάννη 30 • Φιλ. Σωματεῖο 500 • Φιλιππίδη Πολυτ. 30 • Φούγια Κων/νο 300 • Χαλκιά Ἀσημίνα 12 • Χαντζῆ Χαράλαμπο 50 • Χαρίση Θεοδώρα 300 • Χατζηγεωργίου Αἰκ. 30 • Χατζημάρκου Στέλλα 100 • Χατζημόσχο 200 • Χατζηπαπᾶ Παῦλο 100 • Χατζησταυρίδου Ἀναστασία 20 • Χατζησταύρου Κων/νο 100 • Χριστ. Ἴδρ. Νεοτ. «ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ» 291,50 • Χρυσικοπούλου Ἑλένη 80 • Ψαθᾶ Ἀγγελική 50 • Ψαρουδάκη Παναγιώτα 50 • Ψυχογιό Δημήτριο 20 • Ψυχογιό Δημήτριο 30.

Ἐπιμέλεια: Εὐάγγελος Δ. Ζουρδούμης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σεμινάριο Ίεραποστολής	2
Τό Κήρυγμα τῆς Βυζαντινῆς Ίεραποστολῆς καί οἱ Ἀπόστολοι τῶν Σλάβων Κων/νος (Κύριλλος) καί Μεθόδιος <i>Βλάσιος Φειδᾶς</i>	3
Μιά ἐμπειρία ἀπό τήν κατασκήνωση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στήν Κορέα <i>Χρήστος Κοτσιμπός</i>	10
Τά πουλάκια μας φεύγουν κεληδώνοντας... <i>Ἱερομόναχος Πολύκαρπος</i>	12
Ὁ ἀφανής μάγειρας <i>† Ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος</i>	14
Ἔργασίες ἀποπεράτωσης τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς Pointe - Noire <i>Ἀπό τήν Ἱερά Ἐπισκοπή Μπραζαβίλη καί Γκαμπόν</i>	15
Πρός μία διορθόδοξη συνεργασία στόν ἱεραποστολικό ἀγρό – προϋποθέσεις καί δυνατότητες <i>Νικόλαος Γ. Τσιρέβελος</i>	16
Ἅγιος Κλήμης Ἀχρίδος ὁ Ἀπόστολος τῶν Βουλγάρων 1100 χρόνια ἀπό τήν κοίμησή του (916 - 2016) <i>Μ.Σ.Π.</i>	21
Δύο νέες Ἀφρικανές μοναχές <i>Ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Κατάνγκας</i>	25
Οἰκονομική συμβολή τοῦ Γρ. Ἐξωτερικῆς Ίεραποστολῆς	26
Ἀπονομή πτυχίων στό Ὁρθόδοξο Πανεπιστήμιο τοῦ Κονγκό <i>Ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Κινσάσα</i>	28
Ὁμαδικές Βαπτίσεις νεοφώτιστων <i>Ἀπό τήν Ἱερά Ἐπισκοπή Μπουρούντι καί Ρουάντα</i>	28
Δωρητές <i>Εὐάγγελος Δ. Ζουρδούμης</i>	29
Ἐξώφυλλο: Παιδικό παιχνίδι μαθητῶν στό προαύλιο σχολεῖου τῆς Ίεραποστολῆς στήν Οὐγκάντα.	
Ὁπισθόφυλλο: Φυσική ὁμορφιά τοπίου στήν Οὐγκάντα.	

Πάντα τὰ ἔθνη

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ἔτος ΑΕ΄, τεῦχος 139, Ἰουλ. - Αὐγ. - Σεπτ. 2016
Τριμηνιαῖο ἱεραποστολικό περιοδικό
ΚΩΔΙΚΟΣ 3536

* Πληροφορεῖ μέ τρόπο υπεύθυνο γιά τίς ὀρθόδοξες ἱεραποστολικές προσπάθειες ἀνά τόν κόσμο.
* Ἐνημερώνει πάνω στήν πολύμορφη πραγματικότητα τοῦ κόσμου, πού περιλαμβάνει τόσα ἔθνη μέ ποικίλα προβλήματα καί χαρίσματα.

Ἰδιοκότης: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος - Ἰωάννου Γενναδίου 14 - Ἀθήνα 115 21.

Ἐκδότης-Διευθυντής: Ὁ Ἐπίσκοπος Φαναρίου κ. Ἀγαθάγγελος, Γενικός Διευθυντής τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἰαίου 1, 115 21 Ἀθήνα.

Ἰδρυτής: Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιος. Διετέλεσε Διευθυντής κατά τά ἔτη 1981-1992.

Υπεύθυνος ὕλης: Εὐάγγελος Ν. Μαρινόπουλος.

Σύνταξη - Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Γραφεῖο Ἐξωτερικῆς Ίεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Ἐπιστολές - Ἐμβάσματα: «ΠΑΝΤΑ ΤΑ ἘΘΝΗ» Ἀποστολική Διακονία, Ἰω. Γενναδίου 14 — Ἀθήνα 115 21 — Τηλ. 210-7272.315 - 316. Fax 210-7272.310.

Συνδρομή γιά 1 χρόνο:

Ἑσωτερικοῦ	€ 5
Κύπρου	€ 12
Εὐρώπης	€ 12
Λοιπές χώρες	€ 14
Γιά τούς φοιτητές καί μαθητές:	€ 2,50
Τιμή τεύχους	€ 1,25

* Τό ποσόν τῆς συνδρομῆς ἔχει συμβολικό χαρακτήρα. Δέν ἀποσκοπεῖ μόνο στήν κάλυψη τῶν ἐξόδων ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ, ἀλλά καί στή διαμόρφωση υπεύθυνης ἱεραποστολικῆς συνειδήσεως. Γίνονται δεκτές προαιρετικές προσφορές γιά τήν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Χρήστος Κοβαΐος.
Διεύθυνση: Πρωτομαγιάς 3 - 14568 Κρουονέρι Ἀττικῆς

ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ (All Nations)

Year 35, No 139, July.-Aug.-Sept. 2016

The aims of the quarterly magazine "Panta ta Ethni" are:

- * To provide information in a responsible way on Orthodox missionary efforts throughout the world.
- * To arouse awareness of the multiform reality of the modern world.

Publisher: Bishop of Phanarion Agathangelos, General Director of Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

Founder: Archbishop of Tirana and all Albania Anastasios Yannoulatos. He was editor during 1981-1992.

Editorial Board: Foreign Mission Office of Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

Letters-Remittances: "ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ" (All Nations)

Apostoliki Diakonia, 14, Io. Gennadiou St. — 115 21 Athens — GREECE. Tel. ++3210.7272.315-316.

Subscription for 1 year:

Greece	€ 5
Cyprus	€ 12
Europe	€ 12
Other countries	€ 14

Printed: By Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια: Τμήμα Φωτοστοιχειοθεσίας τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Του Προφίλι
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Δελτίου
5

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1/2007 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 3538